

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2010

Bc.Lenka Maroušová

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Svobodné matky – fenomén současné společnosti

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
JUDr. Miroslava Kejdová, CSc.

Vypracovala:
Bc. Lenka Maroušová

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Svobodné matky – fenomén současné společnosti zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Břeclavi dne 29.3.2010

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Miroslavě Kejdové, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Lenka Maroušová

OBSAH

Úvod	2
Teoretická část	
1. Pojem svobodná matka	3
1.1 Exkurz do historie svobodných matek	4
1.2 Postavení svobodné matky v současné společnosti	5
1.3 Svobodné matky ve světě	8
2. Příčiny výchovy dětí jedním z rodičů	11
2.1 Singles	12
2.2 Rozvody	15
2.3 Feminismus	20
3. Sociálně – právní a ekonomické aspekty	25
3.1 Svobodná matka z hlediska legislativy	28
3.2 Ekonomické postavení svobodné matky	31
3.3 Sociální pomoc státu	34
	25
Praktická část	
4. Vlastní výzkum	37
4.1 Cíl výzkumu	38
4.2 Metoda výzkumu	38
4.3 Charakteristika zkoumaného vzorku	39
4.4 Analýza výzkumu	42
4.5 Vyhodnocení výzkumné části	54
Závěr	56
Anotace	57
Seznam použité literatury	58

Úvod

V dnešní společnosti se stále více setkáváme s názorem, že dnešní rodina prochází velkou krizí. Vztahy mezi lidmi se přestávají řešit kompromisy a každý se snaží prosadit jen sám sebe a svou svobodu. Stává se smutným faktem, že tradiční rodina, ve které většina z nás vyrostla, ve své podstatě zaniká. V naší republice s dětmi po rozpadu manželství nebo partnerství v drtivé většině zůstává žena. Proto jsem si pro svou diplomovou práci vybrala téma Svobodné matky – fenomén současné společnosti. Práce je zaměřena na svobodné matky, které vychovávají své dítě, popř. děti samy, ať už se k tomuto kroku odhodlaly dobrovolně či nikoliv. Bohužel toto rozhodnutí nečinily pouze za sebe, ale také za své děti, které v tomto případě nemají možnost volby.

Cílem teoretické části je objasnit pojem svobodná matka, postavení svobodných matek v současné společnosti a jak se na tento fenomén dívají v jiných státech a světadílech. Dalším z cílů je odhalit důvody nebo příčiny výchovy dětí jedním z rodičů, v tomto případě se bude jednat o tzv. singles, rozvody nebo feminismus. Dále se zaměřím na sociální, právní a ekonomické aspekty tohoto fenoménu, ekonomickým postavením svobodných matek a státním sociálním zabezpečením, které poskytuje stát.

Cílovou skupinou, na kterou se ve svém kvantitativním výzkumu zaměřuji jsou ženy, které jejich partner opustil buď ještě v průběhu těhotenství nebo brzy po narození dítěte, a nebo se ony rozhodly pro ukončení vztahu. Zajímá mne, jakým způsobem se staly svobodnými matkami a jak s touto situací bojují. Výzkumnou metodou, kterou ve výzkumném šetření použiji je dotazník.

Cílem výzkumu je zmapovat jak svobodné matky prožívají rodičovskou roli, ekonomickou a sociální situaci, důvody pro které se rozhodly stát se svobodnými matkami, zda by své rozhodnutí stát se svobodnou matkou s odstupem času změnily a zda jsou v důsledku prožitého rozchodu či rozvodu schopny navázat nový partnerský vztah. Hlavním cílem je poznat, jak ony samy tuto svou zkušenost hodnotí

Zkoumat svobodné matky je náročné, protože je to skupina velice různorodá a má velice málo společných znaků. Každá z těchto matek je osobnost, originál a individualita. Stejně tak podmínky a situace, ve kterých tyto ženy žijí, jsou značně rozdílné.

1. Pojem svobodná matka

Na začátku je nutné objasnit pojem „svobodná matka“. Obecně zažitý termín „svobodná matka“ se už příliš často neužívá a pomalu zaniká. Zákon pracuje s termínem „osaměle žijící rodič“. Zákonná definice „osamělého“ rodiče (zaměstnanec) je uvedena v ust. § 350 zákoníku práce, který říká, že: „Osamělými se rozumějí neprovdané, ovdovělé nebo rozvedené ženy, svobodní, ovdovělí nebo rozvedení muži a ženy i muži osamělí z jiných vážných důvodů, nežijí-li s druhem, popřípadě s družkou.“ Laicky řečeno: „svobodná matka = matka samoživitelka“.

Ať už se žena stane svobodnou matkou vlastní volbou, rozvede se nebo ji partner opustí, znamená to ve všech případech pořádnou řeholi. Jednadvacáté století s sebou přineslo pro ženy notnou dávku svobody, mohou se stát finančně nezávislými na svých partnerech a děti v podstatě vychovávat samy. Nikdo se již nedívá na ženu samoživitelku přes prsty, nikdo v ní nevidí ženu neschopnou udržet rodinu. V poslední době se to naopak spíše stává módou. Někteří antropologové zastávají názor, že žena byla předurčena k roli pečovatelky o děti a domácnost, zatímco z muže byl lovec, ochránce a bojovník.

Dnešní svobodné matky nutně nemusí odpovídat staré představě o neprovdaných dospívajících dívkách, které jsou závislé na sociální podpoře. Mít děti za svobodna se již nepokládá za žádnou velkou hanbu, a některé populární osobnosti tomu dokonce dělají reklamu. Navíc jsou dnes ženy vzdělanější a soběstačnější, než byly dříve, takže z finančního hlediska již manželství není nezbytným předpokladem k mateřství.

Úplných rodin v České republice ubývá, porodnost klesá, rozvodovost naopak stoupá závratným tempem. V neúplných rodinách žije téměř 1,5 milionu českých občanů. Téměř půl milionu z tohoto počtu jsou děti. Manželství a rodina jsou pro mnoho lidí stále důležité fenomény, ale nestojí na prvním místě v žebříčku hodnot. Skutečnost, že starost o děti zůstává převážně na ženách způsobuje, že se silně devalvuje role otcovství, a tím naše společnost ztrácí.

1.1 Exkurz do historie svobodných matek

Historie osamělého mateřství je stará jako lidstvo samo. Zcela jistě bychom matky „samoživitelky“ našli již v pravěku. Dle mého názoru byla tato společnost lovců-sběratelů matriarchální. Základem byly matky s dětmi. Otcové při tehdejších promiskuitním způsobu života byli častokrát neznámí. Domnívám se, že ženy v této době zastávaly celou řadu rolí od šamanek, věštkyň, kněžek, rádkyň či lékařek, a proto mateřská role nemusela být tou hlavní v životě těchto žen. Přestože muž lovil, byla to žena, která se musela o rodinu postarat, když nic neuložil.

Můžeme konstatovat, že svobodné matky jako fenomén, se objevují s prosazováním křesťanství. Nejčastějším důvodem, kvůli kterému zůstala žena sama s dítětem, byla ztráta manžela či druha. Ať už to bylo ve válce, z důvodu nemoci či opuštěním rodiny. Samozřejmě existovaly i rodiny, kdy na svět přišlo dítě do rodiny, kde chyběl partner zcela. V době války se ženám znásilněným vojáky, rodily válečné děti.

Ve středověku byly poměrně časté případy, kdy otěhotněla mladá, neurozená dívka s urozeným šlechticem. Tyto děti většinou končily v sirotčincích nebo na ulici. Situace takovýchto žen byla velice těžká. Dívka našla útočiště v klášteře nebo jiném městě nebo ji dokonce rodina zapudila úplně a byla nucena žít na ulici také. Důvod, pro který byly svobodnými matkami, veřejnost zpravidla nezajímala. Byly spodina, která žila na okraji společnosti.

V područí viktoriánské morálky bylo v 19. století na ženy a matky nahlíženo buď jako na Madony nebo jako na Magdalény. Svobodné matky spadaly do kategorie Magdalén. Z tohoto důvodu byly většinou nuceny přijímat těžká a málo placená zaměstnání, což mělo za následek stále větší živoření a chudobu.

Od počátku šedesátých let 20. stol. byl trend rodiny s jedním rodičem důsledkem převážně vzrůstajícího počtu rozvodů, v posledních letech je také odrazem nárůstu počtu žen, které mají děti mimo manželství – za svobodna. Sociální stigma svobodných matek, v minulosti značně patrné, se postupem času zmenšuje, mění se také věkové složení těchto žen. Dříve mezi nimi bylo mnohem více mladších žen, často nezletilých dívek. V současné době začínají převažovat zralejší ženy, v období střední dospělosti, často kolem 35 let. Jsou většinou zajištěné, úspěšné ve svém povolání, a ačkoliv jsou bez stálého partnera, rozhodly se pro mateřství (Kozlová & Tomanová, 2006)

Listopad roku 1989 byl významným mezníkem našich dějin. Pád komunismu znamenal otevření hranic a naše smýšlení začal ovlivňovat i západní svět, který byl pro nás tabu. Rostl počet žen, které se rozhodly pro sebevzdělávání a vyšší kvalifikaci. To mělo vliv i na postoje vůči rodině, postupně dochází k odklonu od neokonzervativismu a na popularitě získává egalitární model (Možný, 2006).

Ženy odkládají narození prvního dítěte – průměrný věk prvorodičky se v průmyslově vyspělých zemích našeho kulturního okruhu zvýšil za poslední půlstoletí v průměru o pět let a v řadě společností překročil 27 let. Stále více žen si dovoluje mateřství až poté, co se plně etablovaly v profesi a dosáhly tak plánovaného úspěchu. (Možný, 2006 s. 196)

1.2 Postavení svobodné matky v současné společnosti

Svobodné matky jsou velice zvláštní skupina. Minulých letech bylo na tuto skupinu nahlíženo, jako na ženy, které si zkazily život. Všeteční sousedé na ně hleděli skrz prsty. Společnost byla velice netolerantní především vůči rozvodům. Tradovalo se, že „Rodina je základ státu!“ A tak byl vyvíjen velký tlak na udržení stabilních a fungujících rodin. Co na tom, že tyto „rodiny“ nefungovaly...

Z historického hlediska zažívá žena v současné západní civilizaci, ale nejen v ní, poměrně značnou satisfakci. Zažívá nejrovnější přístup s mužem v historii: účastní se na politickém procesu a má stejná práva, přístup ke vzdělání a nárok na rovnou mzdu (Popp, 2004)

Matka má k dítěti zcela jistě přirozenější cestu než otec. Po dlouhé generace byla péče o dítě pouze ženskou záležitostí. Žena se také v době těhotenství s dítětem seznamuje postupně a velmi intimně. Prožívá nový probouzející život ve vlastním těle. I po narození je s dítětem psychologicky pevně spojená. Dítě samotné matky by nemělo být v nějaké zvláštní nevýhodě, pokud jde o přísun vývojových podnětů. Nebezpečí je v tom, že osamělá matka může být od počátku příliš pracovně zatížena nebo zaujata jinými osobními problémy. Může se dítěti méně věnovat, více je zanedbávat. Má méně příležitosti rozdělit se s někým jiným o svou práci i o své radosti a starosti. (Matějček, 1986, s. 61)

Zejména v mnoha časopisech pro matky s dětmi se lze dočíst, že se společnost pomalu začala měnit v přístupu ke svobodným matkám. Nejsou až tak stigmatizovány a

odsuzovány, jak tomu bylo dříve. Dle mého názoru je tento tolerantní přístup zejména od mladší generace. U té starší si nejsem jista, zda to není pouze póza. Mnoho lidí si něco jiného myslí a něco jiného říká. Postoj těchto lidí je spíš negativní či lhostejný než pozitivní. Častokrát používají výrazy jako „rozvrácená rodina“ nebo „rozbitý domov“. Že vychovávají děti i svobodní či nezadaní je nutné si začínat uvědomovat a začít brát jako nový fakt. Většina statistik toto jen potvrzuje a nelze se domnívat, že by se tato skutečnost v příštích letech změnila.

V životě dítěte má matka zcela zásadní roli. Zpočátku mu zprostředkovává kontakt s vnějším světem, je zdrojem bezpečí a uspokojuje jeho potřeby. Výchova dítěte jedním rodičem není snadná. Matka musí proti vzdoru svého dítěte stát tváří v tvář sama, bránit se, přičemž schopnost její obrany snižují ohledy k dítěti, které i přes neposlušnost miluje. Tak se stává, že některé osamělé matky ze svých nároků vůči svým dospívajícím dětem ustupují a výchovu vlastně vzdávají. (Marhounová, 1988)

Společenský pohled na matky se v průběhu dějin poněkud měnil. Zpočátku byla uctívána jako zdroj zrození nového života, poté byly matky brány jen jako ženy, které porodí dítě a práva na jejich výchovu jim byla odebírána a v současné době si společnost žen jako matek nijak zvlášť necení. Jak jinak je možné, že společnost stále ještě nepochopila, že práce doma s dětmi je stejně namáhavá jako těžká práce v zaměstnání. A toto ohodnocení není myšleno jen z hlediska finančního, ale také společenské prestiže.

U svobodných matek je důležité nejen to, jak důležitá je pro ně role matky naplňující a významná, ale také z jakého důvodu se svobodnými matkami staly. Jinak roli svobodné matky přijme žena, která se sama rozhodla pro mateřství bez partnera a jinak žena, kterou partner ze dne na den opustil a kterou tato skutečnost zaskočila. V obou případech se role svobodné matky od té vdané liší především v povinnostech a úkolech. Ženy se dostávají do situace, kdy musí samy rozhodovat o nejen svém životě, ale i životě svého dítěte. Mají stále větší zodpovědnost a tu nemohou rozdělit mezi sebe s partnera.

Svobodné matky strádají osamělostí. Děti těchto matek jsou častěji nemocné a častěji hospitalizovány, než děti žijící v kompletních rodinách. Bytová i finanční situace svobodných matek je daleko horší, než u žen, které žijí s partnerem v jedné domácnosti. Děti mívají horší školní prospěch, bývají agresivnější a mají horší sebekontrolu (to platí zvláště pro chlapce). Inteligencí se však neliší od dětí z úplných rodin. Většina dětí, které vychovává svobodná matka nemá sourozence, protože žádná z těchto žen nemá více dětí za svobodna. To znamená, že vazba mezi svobodnou matkou a jejím dítětem je silnější a

zcela jistě je ovlivněna matčíným postojem k mužům. Můžeme předpokládat, že dítě svobodné matky bude mít více problému s navazováním partnerského vztahu a s rodinným soužitím. Je všeobecně známo, že v těch rodinách, které se od většiny ostatních nějak odlišují, třeba zrovna tím svobodným mateřstvím, vyrůstají děti, které si uvědomují to, že se něčím odlišují a někdy jim to i dost vadí, přesto však nakonec vlastní rodinný život podřídí tomu v čem vyrostli. Tím se zároveň vysvětluje, proč se děti rozvedených rodičů častěji rozvádějí, než děti z rodin úplných a také proč se dcery svobodných matek tak často svobodnými matkami stávají. (Marhounová, 1988, s. 20)

Je zapotřebí rozlišovat mezi velmi mladými (adolescentními) matkami a matkami, které se rozhodly mít dítě za svobodna okolo třiceti let věku. První skupina je charakteristická tím, že dívky přicházejí do jiného stavu často neplánovaně. Vinu má selhání nebo zanedbání antikoncepce. Jejich partneři jsou spíše krátké, letmé známosti. Ve druhé skupině najdeme spíše ženy, které se svými partnery udržovaly dlouhodobý vztah a vědomě se rozhodly, že dítě mít budou. Po narození se vztah k partnerovi (otci dítěte) pro obě skupiny žen stává nesnadný až konfliktní. (Matoušek, 1993, s. 102) Ale i partner má na roli matky svůj pohled. Především na změnu v roli své partnerky z milenky na roli matky. Tuto změnu mnoho mužů, novopečených otců, nese velice těžce. Častokrát slyšíme větu, že se cítí být odsunuti na druhou kolej. Jejich pozice u ženy se mění a jejich místo přebírá dítě. Pokud se žena úplně ponoří do role matky a rezignuje na role manželky a milenky, bývá to velice často důvodem, pro který muž od rodiny odchází a žena se znenadání stává svobodnou matkou – samoživitelkou.

V ČR už dávno neplatí přísloví, že s mizerným manželem je špatně a bez něj ještě hůře. Při reálné šanci žen uživit se i bez partnera se totiž skutečně nevyplatí mít vedle dítěte na krku ještě partnera, povětšinou bez vzdělání, který nepracuje, vyžaduje neustále přísun peněz, vyvolává konflikty, partnerku bije či je závislý na alkoholu a automatech.

Současná žena často přebírá také roli muže v neúplných rodinách, a tím se dostává do zátěží, které nerada přiznává – protože je přesvědčena, že je schopna být samostatná, schopna žít sama. Žena je tím často přetěžována, což se odráží i na jejím zdravotním a psychickém stavu i v kvalitě života. (Brtníková 1991)

Čermáková (1997) vymezuje postavení ženy v současné rodině. Žena:

- spoluživitelka – přispívá do rodinného rozpočtu a (spolu)rozhoduje o něm;
- druhé směny – větší aktivita vyplývá z menšího výdělku oproti manželce, jednak z asymetrie očekávání spjatých se stereotypem ženských předpokladů;
- pečovatelka o domácnost – dělba domácích prací odpovídá tradičnímu modelu;

- matka – reprodukční funkce podle vlastního rozhodnutí;
- profesionálka – u ženy se předpokládá kompetentnost úspěšně zvládat vedení domácnosti i svoji profesi.

1.3 Svobodné matky ve světě

Problematika svobodných matek se převážně týká západní společnosti. Lidé mění žebříček hodnot, což je pravděpodobně příčina této krize z pohledu rodiny. V hodnotovém žebříčku se rodina objevuje na předních místech stále méně a stát rodinu jako takou podporuje také čím dál méně. Na hlédněme do několika náboženství, které mají k ženám samotným nebo matkám naprosto specifický vztah.

Islám

Otázka ženské rovnoprávnosti se dostává poslední dobou čím dál více do popředí zájmu především západní veřejnosti. Není rozhodně jednoduché představit si, co to vlastně znamená být ženou v islámské zemi. Je samozřejmě možné podívat se na celou problematiku ze západního úhlu pohledu a rychle si vytvořit obraz hrůzy a ponížení. Ale jak vnímají svoji situaci tamní ženy, v kontextu jim vlastních hodnot, způsobů myšlení a životního stylu? Existují dokumenty, které líčí hrůzné osudy islámských žen – na druhé straně však existují také dokumenty, které zachycují pozitivní zpovědi, kterými se pak ohánějí místní náboženští fanatici. Je třeba si tak uvědomit, že postavení ženy v islámském světě se liší stát od státu a podle společenských vrstev. Postavení žen v islámských zemích nelze tedy přičítat jen islámu, ale i místním tradicím, způsobu výkladu Koránu a míře uplatnění šaría. Postavení žen v Afghánistánu je pak pro mne přímo nepochopitelné a mnoho příběhů místních žen musí vehnat slabším povahám do očí slzy. Postavení žen v Afghánistánu je ovlivněno fanatickým hnutím Taliban, jehož cílem se stalo oživení islámské tradice. Hnutí bylo založeno v září 1994 v jižním Afghánistánu v provincii Kandahar a brzy se proslavilo násilnostmi páchanými na obyvatelstvu žijícím v jím spravovaných oblastech (dnes ovládá Taliban asi 90 % území Afghánistánu). Každá sebemenší odchylka od islámské tradice, kterou definuje především korán a šaría, je krutě trestán. Jejich útoky jsou často namířeny proti ženám. Na jimi spravovaných územích nemají ženy skoro žádná práva. Musí se pohybovat na

veřejnosti kompletně zahaleny od hlavy až k patě, otvor pro oči zahaluje síťovina. Jsou totálně odloučeny od veřejnosti. Bez doprovodu se nesmí pohybovat nejen na veřejnosti, ale dokonce i v domácnostech je jejich pohyb omezen, například při příchodu návštěv. Vzhledem k tomu, že nesmějí pracovat, zbývá jim, v případě odchodu nebo smrti manžela, jediný způsob obživy – žebrota. V obecné rovině se můžeme domnívat, že se svobodné matky téměř nevyskytují ve společnostech a náboženstvích, kde je dominantní muž, kterému je žena zcela podřízena např. islám. Sňatky většinou bývají domluveny předem a dívka, která zůstane svobodná je hanba své rodiny. V muslimských zemích je zavedena polygamie, a to také z důvodu zaopatření vdov, které by neměly šanci se samy uživit. Svobodné matky zde nenajdeme, protože pokud dojde k rozvodu, jsou děti svěřeny do péče otci, který se opět velice rychle ožení (Nešporová 2005).

Hinduismus

V Indii jsou diskriminovány především vdovy. Jako nejznámější součást hinduistických pohřbů je „satí“ – upalování vdov. Existují teorie vzniku tohoto obřadu. Jednou z nich je možnost, že cílem upalování vdov bylo zabránit ženám, aby trávily své bohaté manžely a vdávaly se poté za milence. Zajímavé je, že u hinduistických komunit, v nichž měl muž více žen, se upalování povolovalo jen favoritce. Akt se bral jako určitý způsob platby za výsady, kterým se favoritka předtím těšila. Zarážející je naprostá oddanost a obdiv Hindů k tomuto rituálu. Do roku 1829, kdy bylo satí zakázáno, docházelo ročně k upálení několika žen. Ale ani po oficiálním zákazu se s rituálním upalováním nepřestalo. Vdova by měla satí podstoupit dobrovolně, ale v historii se mnohokrát vyskytly případy, kdy byla žena k tomuto kroku donucena. Žena podstoupivší satí přináší rodině štěstí a značně ji pozvedá v očích ostatních lidí. Rozvod a nový sňatek je povolen, ale společensky i ekonomicky obvykle naprosto neuskutečnitelný. Pouze v největších městech k rozvodům dochází o něco častěji, ale ani tady rozhodně nejde o žádoucí jev (Hinduismus - náboženství a společnost)

Specifickým způsobem je problematika svobodného mateřství řešena na Tibetské náhorní plošině, kde funguje polyandrie. Manželka nejstaršího bratra je partnerkou i jeho mladším bratrům do té doby, že se mohou osamostatnit a založit vlastní rodinu a to hlavně z toho důvodu, aby se nestala matkou, která by z důvodu úmrtí partnera, byla

nucena se o dítě nebo děti starat sama. Sama s dětmi by totiž měla malé šance k přežití. Stejná forma soužití je také u nevadských Šošonů, obyvatel Markézských ostrovů v Polynésii a u některých horských kmenů v Indii. Hlavním důvodem bývá většinou život v nehostinných podmínkách, kdy polyandrie je forma kontroly porodnosti (Vznik a vývoj partnerských vztahů)

2. Příčiny výchovy dětí jedním z rodičů

V roce 1990 se narodilo mimo manželství 11 tisíc dětí, tj. 8,6 % všech narozených dětí, v roce 2005 pak téměř 33 tisíc, tj. 32% všech dětí. Tento vývoj je způsoben několika faktory. Na jedné straně došlo k významnému poklesu intenzity sňatečnosti, a to jak u osob svobodných, tak rozvedených a ovdovělých, došlo však i ke snížení plodnosti vdaných žen. Znamená to, že počet dětí narozených v manželství se významně snížil (ze 120 tisíc na 70 tisíc). Intenzita porodnosti nevdaných žen se naopak zvýšila. To vše vedlo k růstu zastoupení dětí narozených mimo manželství. Z hlediska rodinného stavu matky se mezi roky 1990 a 2005 zdvojnásobil počet dětí narozených rozvedeným matkám, u svobodných matek byl zaznamenán nárůst více než trojnásobný. Velmi diferencujícím znakem, a to nejen mimomanželské plodnosti, je výše vzdělání. Podle dat české demografické statistiky se ukazuje, že největší podíl mimomanželsky narozených dětí vykazují ženy se základním vzděláním (68% v roce 2005) naopak ženy s vysokoškolským vzděláním přivádějí děti častěji do manželského svazku (86%). (Kuchařová 2007)

Rodina zůstává primárním místem lásky, ochrany a výchovy. Každý se snaží svému partnerovi, dětem, rodičům dát to nejlepší ze sebe. A přesto v rodinách dochází k nevyhnutelným konfliktům. Být ve vztahu s druhým člověkem znamená, že dříve nebo později dojde ke konfrontaci. „Východisko konfliktu bude pro zúčastněné osoby destruktivní podle toho, jakým způsobem se k němu postaví a jak se ho bude snažit vyřešit“. (Beatrice Tréalun, 2005, s. 11)

Někteří rodiče si slibují, že už zůstanou sami. V takovém rozhodnutí se skrývá i závazek výchovy k dítěti, který vyžaduje určité sebeobětování. Dospělý člověk by neměl směřovat hodnotu svého života za hodnotu života dítěte. Pak se stává, že dospělé dítě buď odchází a rodič se propadá do ještě hlubšího pocitu samoty, nebo dospělé dítě setrvává, neschopné odloučit se a založit si vlastní rodinu. Obě varianty jsou obětováním jedné ze dvou bytostí. (Marhounová, 1988)

2.1.Singles

Definice toho, kdo je považován za single, se za poslední desetiletí vyvíjí a stále je velmi nejednotná. Ještě v 70. a 80. letech byli za singles považováni i lidé žijící dlouhodobě v nesezdaném soužití (Tomášek, 2003) V současnosti můžeme vycházet z prostého vymezení, které navrhuje Tomášek, „*ekonomicky samostatný/á bez partnera/partnerky*“ (Tomášek, 2004). Pravý single musí tedy splňovat několik kritérií: Být ve věku od dvaceti pěti do čtyřiceti let, být nesezdaný, nežít tzv. na hromádce, dále musí mít také dost peněz, aby byl nezávislý a svobodný. A co je důležité, se svým stavem musí být spokojený. Stále častěji žijí v jednočlenné domácnosti také mladí lidé, kteří si svoji „osamělost“ zvolili dobrovolně. Samozřejmě, jako singles jsou označováni i ti, kteří si svoji osamělost nezvolili dobrovolně – prostě do tohoto stavu dospěli vlivem různých životních okolností. Faktorů, proč lidé žijí jako singles, je celá řada. Byli ve špatné době na špatném místě, nemají vhodného partnera nebo čas na jeho hledání.

Mezi ženami, které žijí bez partnera, jsou samozřejmě i ty, které po vztahu touží. Jen prostě nemají štěstí. Ať už jsou chronicky hledajícími, nebo jsou samy teprve krátkou dobu, jejich stav celkem věrohodně zachycuje filmová postava Bridget Jones. Do druhé kategorie žen ovšem patří ty, které žijí single zcela dobrovolně. Právě tyto ženy zvyšují procenta statistik.

V České republice žije v domácnostech jednotlivců 12,5 % obyvatel (SLDB, 2001¹). Radimská a Tomášek (2003) se věnují podrobnější analýze výstupů ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Autor a autorka konstatují, že lidé v důchodovém věku tvoří téměř polovinu této kategorie. Do počtu domácností jednotlivců se nepromítnou samostatně žijící matky s dětmi, naopak sem spadají i LAT², tedy lidé žijící ve stabilním partnerském svazku, avšak každý ve vlastní domácnosti. Důležité ale je, že v průběhu let 1961 až 2001 se výrazně zvýšil podíl mladších samostatně žijících lidí, přesněji v roce 1961 tvořil tento podíl 5,6% osob ve věku do 29 let, v roce 2001 tento podíl činil již 15,7% (Radimská, Tomášek, 2003) Jedinci žijící sami se často setkávají s nejrůznějšími stigmaty a mohou být označováni jako „divní“ nebo homosexuální. To je hrubé směšování, které si singles nezaslouží.

¹ Sčítání lidí, domů a bytů 2001

² LAT – stav, kdy partneři žijí ve stabilním svazku, ale oba bydlí v samostatných domácnostech z angl. „*living apart together*“

Žít po určitou dobu v osamění je v některých životních okamžicích přínosné až blahodárné. Rozchod s partnerem nebo partnerkou, s nímž člověka pojil tzv. vážný vztah, je jedním z nich. Jestliže během až děsivě krátké chvíle přijdeme o životní pilíř, není snadné se vzpamatovat. Někdy jsou potřeba nikoli týdny, ale měsíce až několik let, než si srovnáme v hlavě, čím jsme prošli a pochopíme, že už je to minulost. Je omyl domnívat se, že generace dnešních třicátníků netouží po rodině.

Na volbu tohoto životního singles, může mít vliv mnoho faktorů:

- *obtížný výběr partnera z populační vlny ze sedmdesátých let*³
- *odklad rozhodnutí o volbě partnera do vyššího věku*
- *zvýšení podílu fyziologicky neplodných mužů*, kdy se odhady lékařů pohybují okolo sedmi procent.
- *záměrná volba jedince* - jedná se tedy o dobrovolnou volbu, o svobodné rozhodnutí nevstupovat do manželství nebo partnerství, v tomto případě tuto skutečnost nevnímá jako problém a psychicky zatěžující
- *odklad dlouhodobého vztahu a potřeba dostatečného materiálního zabezpečení*. Někteří muži vnímají založení rodiny bez dostatečného materiálního zázemí jako nezodpovědný krok.
- neochota akceptovat *tradiční model rodiny s rozdělením genderových rolí*, (Tomášek 2007)
- jedním z možných důvodů může být i médii předkládaná *vize pohodlného životního stylu*

Vybrat si single život programově byla dříve téměř nemyslitelná volba, v současnosti je to však běžná praxe mladých žen. Často se k takovému životu uchylují ženy s nalinkovanou a úspěšnou kariérou: vědkyně, umělkyně, podnikatelky a diplomatky. Sebevědomé ženy, které mají žebříček hodnot i nároky na soužití postaveny dost vysoko. A muže vedle sebe každodenně nepotřebují. Nevzdávají se citů a sexu, ale o kompromisy v partnerství vůbec nestojí. Počet mladých lidí, žijících single, narůstá. A stejně tak narůstá počet spokojených "single" žen všech věkových kategorií.

³ Tento jev u nás poprvé popsali Možný a Rabušic (1998), a týká se ročníků, narozených na počátku populačního boomeru, u nás např. vysoké populační vlny z poloviny sedmdesátých let, kdy ženy z těchto ročníků obtížně nacházejí partnery ve starších, populačně slabších ročnících mužů, a naopak muži, kteří se narodí na počátku populačního poklesu, nenachází v mladších ročnících nevěst dost partnerek – MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. s. 129.

Nezávislá žena však není ani feministka, ani robot bez přirozených lidských potřeb. Pes je zakopán hlavně v postoji mužů, kteří chtějí ženu vtěsnat do role, typické pro (pět tisíc let starý) patriarchální model. Mnohé z nich si na pohodlný život bez partnera nebo dítěte zvyknou natolik, že pak nenajdou důvod situaci měnit. Jiné zas pro samé užívání si založit rodinu nestihnou. Přibývá také případů žen samotářek, které sice chtějí žít single, ale zároveň chtějí mít děti. Ovšem chtějí je vychovávat samy. Je to dobré pro dítě? Samota není přirozenou vlastností člověka a potřeba zázemí se projevuje u každého z nás. Nejen psychologové se shodují na tom, že dítě by měli vychovávat oba rodiče. A v tomto případě nastává situace, kdy se ženy po třicítce už nepídí po životním partnerovi, ale spíš po "dárci vhodného spermatu". V Česku zatím osamělá žena - jen sama za sebe - o umělé oplodnění ani nemůže zažádat. Podle zákona musí být vdaná nebo alespoň žít s partnerem. Může ovšem švindlovat - přihlásit se s "přítelem", který ve skutečnosti může být jenom kamarád, který jí udělá laskavost.

V rámci výzkumu⁴ zaměřeného na změny reprodukčního chování mladých lidí, konkrétně zaměřeného na prvorodičky po třicítce a jejich vnímání mateřství jako odkládané nebo neodkládané, bylo zjištěno následující:

- některé ženy odkládají mateřství z důvodu, aby nejdříve *zajistily dostačující materiální podmínky pro narození dítěte*
- u jiných žen se v rozhodnutí mít dítě později promítá *obava ze socioekonomické nejistoty*, dítě, toto rozhodnutí je odkládáno z důvodu obav z budoucnosti, ze ztráty výhodné pracovní pozice - jedná se o tzv. „strategické odkládání“.
- další skupinu tvořily ženy, které *nenalezly vhodného partnera*, především ženy se středoškolským vzděláním, které se po ukončení studia chtěly více věnovat práci nebo koníčkům a jako hlavní důvod odkladu uvádí partnerské problémy.
- jiné ženy uvažovaly o možnosti „*pořízení*“ *dítěte bez stálého partnera*, kdy takto začaly uvažovat v souvislosti s přibývajícím věkem a s vědomím „tikotu“ biologických hodin.
- některé ženy *mateřství po třicítce nevnímaly jako odkládané* a rozhodly se pro dítě v čase, který byl z jejich pohledu, nejvhodnější.
- jedna z respondentek se vyjádřila k tomuto dotazu, že ani neví, zda dítě chce mít, mateřství nepovažovala za základní životní náplň ženy.

⁴ dostupné z <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2008012714>

2.2. Rozvody

Dříve než se začnu zabývat důvodem, kdy se z vdaných žen stávají svobodné matky - tzn. rozvodem, jen znova zopakují. Podle již uvedených statistik uvedených na začátku této kapitoly, je největší procento žen samoživitelek z řad žen se základním nebo velmi nízkým vzděláním. Mnoho z těchto žen prošla manželstvím, někdy několika, mnohdy s některými sociálními jevy jako je alkoholismus, domácí násilí, gamblerství apod. Žena vidí v postavení samoživitelky jediný způsob, jak zajistit sobě i dítěti alespoň nějakou existenci i když ne moc ekonomicky úspěšnou. Rozvod podle sociologů spadá to kategorie tzv. sociální patologie. Měl by být ukončením nesouladu mezi partnery, těžkým konfliktům mezi nimi a vyřešit problematické soužití těchto lidí. Bohužel, ne vždy se tyto předpoklady, pro které je rozvod společností akceptován, naplňují. I v době po rozvodu dochází ke konfliktům, stresu, frustraci a pozitivní očekávání či změny se nakonec vůbec neprojeví.

„Různé společnosti i různé společenské vrstvy se od sebe dosti podstatně liší ve vymezení toho, co všechno má či musí spolknout a nebo snášet manželský partner, než může začít hledat formální řešení svých problémů. Liší se také v tom, jaká jsou sociálně a právně přijatelná řešení už nepřijatelných situací“. (Možný, 1999, s. 171)

„V naší společnosti je dnes jediným právním prostředkem zániku manželství za života manželů rozvod. Není ovšem jediným způsobem konce manželského soužití žijícího páru. Mezi další způsoby ukončení nebo dlouhodobého přerušování náleží:

- opuštění rodiny jedním z partnerů
- rodina vyprázdněné skořápky (pár spolu dále bydlí, ale neposkytuje si emocionální podporu, nekomunikuje a spolupracuje jen v nejnútnejší míře)
- dlouhodobá absence jednoho z manželů (pro jeho uvěznění, dlouhodobý pobyt v cizině, v emigraci, v bojující armádě, v ilegalitě atd.)
- zánik některé z hlavních funkcí manželství (pro fyzickou, emocionální nebo mentální patologii jednoho z partnerů)
- konec manželství přeměněn v tzv. rodičovské manželství. To vzniká, udržuje-li pár s dětmi manželství a domácnost ve sdílené odpovědnosti za výchovu dětí, ač ostatní funkce manželství zanikly, nebo byly kriticky oslabeny“. (Možný, 1999, s. 171)

Období, které rozvodu předchází je rozděleno na tři stádia:

- **manželský (rodinný) nesoulad**, který vzniká z více či méně podstatných rozporů, ve kterých se prokazuje snížená schopnost partnerů najít vhodné kompromisy a vzniklé rozpory řešit
- **manželský (rodinný) rozvrat**, ve kterém jde o podstatnější postižení některé ze základních rodinných funkcí (emoční, ekonomické, výchovné). Rodinný rozvrat může být akutní nebo dlouhodobý. V některé ze svých fází může přejít v rozvod
- **rozvod** je formálně právním ukončením manželského vztahu dvou jedinců, krajním řešením v procesu rozvratu manželství. Rozvod na rozdíl od rozvratu je deklarován, a to tím, že do celého děje, který byl před tím pouze součástí rodinného života vstupují úřední instituce např. soudy, právníci, oddělení péče o dítě apod.

Vedle velkého počtu rodin, které se rozvedly a z nichž pochází nejvyšší procento žen samoživitelek, existuje značný počet nepříliš dobře zjištělých rodin, které žijí v trvalém rodinném rozvratu, s výrazným narušením rodinných funkcí. Někdy hovoříme o rozvodu nedeklarovaném (Matějček, Dytrych 1994 s. 134)

Soud přistupuje ke zrušení manželství jen ve společensky odůvodněných případech – pokud jsou vztahy mezi manžely tak vážně rozvráceny, že manželství nemůže splnit svůj společenský účel. Podle zákona je to založení rodiny, vytváření zdravého rodinného prostředí, výchova dětí a vzájemná pomoc a podpora manželů.

Mladí lidé hledající si partnera to dělají s vědomím, že rozvodovost v naší republice neustále stoupá. Česká populace ve svém rozvodovém chování sleduje zhruba vzorce chování typické pro Evropu, celou západní civilizaci. Míra rozvodovosti je přímo úměrná míře sňatečnosti. Čím déle manželství trvá, tím méně pravděpodobně se rozvede. Průměrná délka trvání manželství je 13 let. Oba rozvedení partneři jsou mladí lidé. Z tohoto důvodu také přibývá uzavírání manželství, které jsou svou délkou trvání náchylnější k rozvodu. Většinou i ti, kteří znovu neuzavřou manželství, si najdou po rozvodu nového partnera a žijí v nesezdaném soužití na způsob manželského života.

Růst rozvodovosti je atributem modernity. S vyšším vzděláním stoupá rozvodovost. „Sňatek uzavřený před dosažením 19 let je nejsilnějším predikátorem neúspěšnosti manželství“. (Možný, 1999, s. 189)

Je samozřejmé, že všichni účastníci rozvodu něco ztrácejí. Dospělí ztrácejí svého životního partnera, děti přicházejí o stálou přítomnost otce, případně matky. Děti z rozvedených rodin jsou na tom nejhůř. Mívají pocity zavržení, trpí depresemi, upadají do smutku a nejistoty. Mívají pocit strachu a úzkostí, jejichž příčinou bývají obavy z neznalosti toho, jaké změny nastanou. Mnoho dětí je smutných, protože jeden rodič žije jinde a dětem se po něm stýská. Cítí se uražené, zrazené a osamělé. Bývají zmatené a v rozpacích. Uvažují o tom, kdo má pravdu a kdo se mýlí, komu věřit. Jsou často bezmocné, protože nedokážou zařídit, aby se stalo to, co chtějí.

Ukončení manželského vztahu nelze chápat jako citovou i sociální, někdy velmi pomalou transformaci. Rozvodová praxe ukazuje, že v naprosté většině manželství pokračuje atmosféra plná napětí a stresu, která se formálně projevuje v často nekonečně opakovaných soudních řízeních o určení styku s dítětem, v soudních sporech o výživné, majetek apod. Dítě se opakovaně dostává k soudním znalcům na vyšetření, je těžce frustrováno, má-li se vyjadřovat, ke komu projevuje větší přichylnost, koho z rodičů si váží více, s kým by chtělo žít. Je obecně známo, že dítě se stává jakýmsi prostředníkem, přes kterého si rodiče vyřizují své účty. V důsledku trvalého stresu se objevuje v dítěti stále více napětí a úzkosti. Důsledkem bývá zhoršený prospěch ve škole, poruchy koncentrace a u chlapců se objevuje často nárůst agresivity. Manželské spory trvající i dlouho po rozvodu jsou však ve skutečnosti pro dítě škodlivější, než rozchod rodičů sám o sobě (Eliot, Place 2002 str.101)

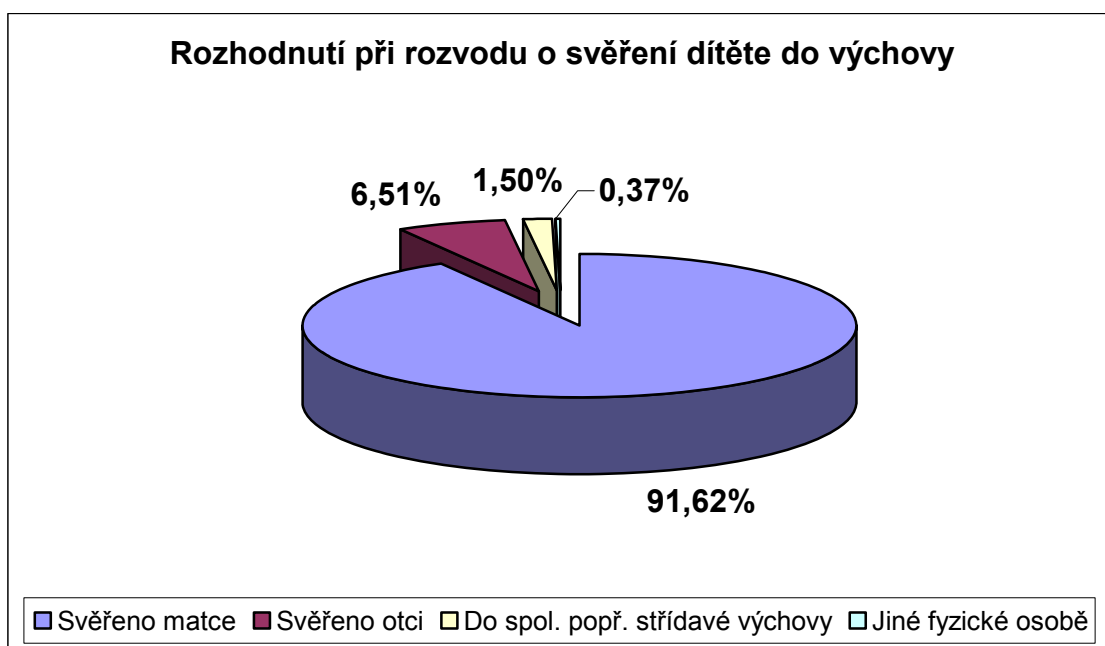
Při jednom z rozsáhlejších průzkumů se ukázalo, že dítě z rozvedené rodiny je hodnoceno nejen učitelkami, ale i svými matkami, jako méně ctižádostivé a méně svědomité, více citlivé až přecitlivělé, více dráždivé a nervózní a méně oblíbené ve školním kolektivu. (Matějčíček, Dytrych 1994 s. 136)

Dopad rozvodu na dítě závisí na mnoha faktorech:

- na jejich věku
- na intenzitě předchozího konfliktu mezi rodiči
- na tom, zda mají sourozence, prarodiče a další příbuzné

Děti po rozvodu často emocionálně strádají. Ještě po 10 – 15 letech si mladí lidé do svých vztahů přenášejí vzpomínky na rozvod svých rodičů. (Giddens, 1999)

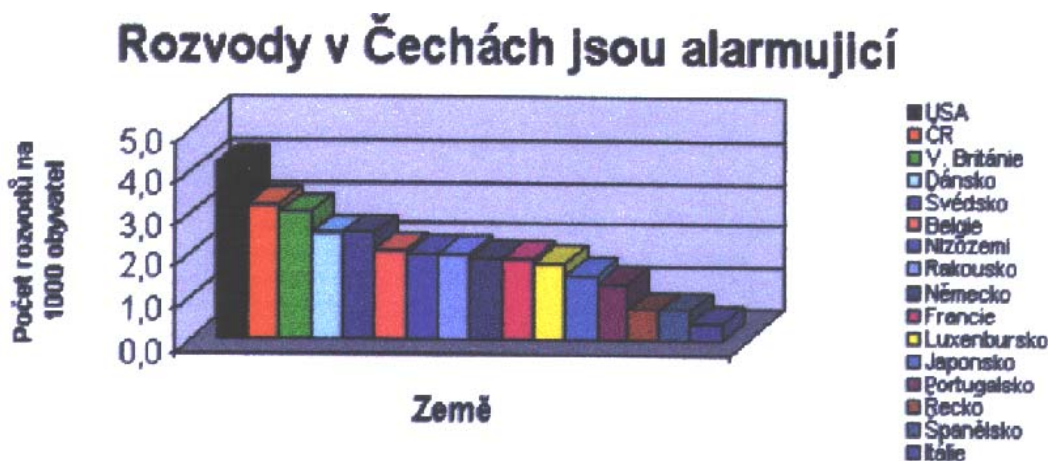
To, že děti z rozvedených manželství patří k jejich matkám, a ne k jejich otcům, je v naší společnosti hluboce zakořeněná. Je mnoho argumentů, které vypovídají ve prospěch větší angažovanosti otců v péči o děti a ve výchově dětí po rozvodu. Pokud jsou děti svěřeny do péče matky, měl by se jim usnadňovat častý a intenzivní kontakt s otcem. Otec sám by se neměl z jejich života úplně vytratit, i když matka mu kolikrát kontakt s dětmi ztěžuje. Mezi dětmi žijícími u otců nebo matek nejsou žádné významné rozdíly v psychickém vývoji, v sebeúctě, v sociálních vztazích, stupni prožívaného smutku a úzkosti či výskytu poruch chování. Ve většině případů dívky lépe prospívají v péči matek, chlapcům více svědčí život v péči otců. Kontakt s otcem je u chlapců je velice důležitý pro vytváření identifikace s mužskou rolí a významný je pro rozvoj sebevědomí. U dívek má dobrý vztah k otci význam pro utváření přiměřených vztahů k osobám opačného pohlaví a důvěry ve vlastní přitažlivost pro muže. Účelným řešením je společná péče, při níž má dítě hlavní domov u jednoho z rozvedených rodičů, ale kde se oba rodiče podílejí na rozhodování o důležitých záležitostech, které se dítěte týkají a čas, který dítě s rodiči tráví, je rovnoměrně rozdělen mezi oba rodiče. Na děti působí velmi negativně popouzení proti některému z rodičů, devalvování rodiče v jeho očích. Dva rodiče jsou lepší než jeden, a to i když žijí odděleně. (Warshak, 1996)



Jednou z nejhorších věcí, která může do života dítěte zasáhnout, je rozvod. Ale nic netrvá věčně, ani rozvodové tahanice rodičů. Radiče si své problémy čase vyřeší a snad najdou i větší pochopení i pro své dítě. „Dobrý výsledek závisí do značné míry na kvalitě rodičovského vztahu po rozchodu. Pokud se rodiče dokážou relativně rychle vzpamatovat, odloží stranou vlastní pocity hněvu a uraženosti vyvolané rozchodem a přiřadí potřebám dětí nejdůležitější místo, významně přispějí k duševní pohodě dětí.“ (Smith, 2004, s. 25)

„Děti se mohou naučit nezávislosti a začít spoléhat samy na sebe. Rodiče začnou děti vnímat jako osobnosti a poznají je z nového úhlu. Rozvod přináší nové změny a nové výzvy“. (Smith, 2004, s. 176)

I přes to, že se dospělí se často snaží pomáhat ze všech sil, si děti často mohou pomoci samy. Jejich pocity se změni, pokud k tomu dostanou dostatečný prostor a čas. Nejsou zcela bezmocné a dokážou dát do pohybu některé věci, ale k tomu je zapotřebí odvahy. Přestože většina dětí prožívá při rozchodu nebo rozvodu rodičů velké trápení, je jisté, že pokud děti vědí, že si jich oba rodiče cení, nezapomínají na jejich pocity a po rozvodu pokračuje dobrá rodičovská péče, navzdory traumatům, která utrpěli všichni členové rodiny, nemusí být rozpad manželství rodičů pro děti katastrofální zkušenosti. (Smith, 2004)



2.3. Feminismus

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na feminismus z historického hlediska a následně se zabývat feminismem v současné době.

*„Feminismus je slovo, s kterým se váže řada mýtů. Vlastní pojmenování feminismus není v současnosti úplně správné. Vhodnější je hovořit spíše o feminismech v množném čísle. Jde totiž o velmi diverzifikovaný směr a požadavky jednotlivých proudů mohou také stát proti sobě. Jedním z nejkřiklavějších příkladů jsou anarchofeminismus a liberální feminismus. Zatímco liberální feministé/-ky usilují o rovné zastoupení žen a mužů v politických a ekonomických institucích, anarchofeministé/-ky toto pojetí odmítají a požadují úplné odstranění veškerých společenských hierarchií – tedy nejen těch založených na genderu. Dá se říci, že společným znakem jednotlivých proudů je přesvědčení o nižším postavení žen ve společnosti oproti mužům. Představy, jak tuto nerovnost odstranit, se však v jednotlivých proudech rozcházejí. Neexistuje také konsensus o tom, jak chápat pojem rovnost“ (Historie – O ženách, mužích a feminismu a gender studies In: *Feminismus.cz*)*

Když se dnes u nás použije výraz feminismus, řada lidí si do tohoto pojmu promítne představu spojenou s jeho starší historickou formou, která je v odborné periodizaci označována jako tzv. "první vlna". Co je tedy označováno za první vlnu a jaké byly její základní cíle? Podle obecně přijímané periodizace ženského hnutí probíhala jeho první vlna od poslední třetiny 18. století přibližně do roku 1930. Její představitelky volaly po přiznání základních práv, které moderní společnost deklarativně přisuzovala "všem lidem", ve skutečnosti však jen části mužů a vůbec žádné ženě. Jednalo se o nejzákladnější občanská a politická práva, jimiž bylo např. právo volit, právo na vzdělání a právo na majetek. V základu všech těchto požadavků byl ovšem požadavek svobody, což v moderní filozofii vždy znamenalo především právo rozhodovat o své osobě, být skutečným "vlastníkem" své osoby. Tím však ženy nebyly ani de iure - okamžitě to zjistíme pohledem na občanské zákoníky přijímané na začátku 19. stol. - ani de facto - neumožňovala to sama o sobě již absence práva na majetek. Ve formě masového hnutí ženy se svými požadavky poprvé veřejně vystoupily za Velké francouzské revoluce, přednesly je Konventu, ten je však nejen vykázal, ale okamžitě sáhl k dalšímu omezení práv žen. V Anglii se o století později začalo ženám bojujícím za volební právo říkat sufražetky (od anglického suffrage - volební právo) - a myslím, že mnohé vypovídá o našem dnešním vztahu k rovným právům obou pohlaví,

že výraz sufražetka je stále používán jako nadávka, místo aby společnost těmto hrdinkám alespoň symbolicky postavila pomník. Ženy se stávají součástí image muže - vizitkou spořádané rodiny, mužovy autority, potvrzují jeho sociální status. Rodina je chápána jako mužovo útočiště, oproti dravému veřejnému prostoru. Výchovu dětí realizuje matka za otcovy nepřítomnosti, ovšem podle jeho příkazu. Mezi mužskou a ženskou rolí se vytváří ostrá polarizace. Společenská hranice - např. ve věci občanských práv - najednou nevede mezi společenskými vrstvami, ale přímo středem rodiny. Žena a muž jsou chápáni jako odlišné bytosti a je jim vyprojektován odlišný životní program.

Vzorem pro moderní evropské zákoníky byl Napoleonův kodex (Code civil) z roku 1804, který napodobovaly další evropské země. Na našem území se jednalo o Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (tzv. ABGB - Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch), který kupříkladu stanovuje, že:

- manžel je povinen manželku živit
- manželka má právo požívat manželova stavu - po společenském žebříčku se tedy pohybuje ne vlastní prací, ale sňatkem
- manželka je na úřadech zastupována manželem
- otec rozhoduje o výživě a výchově dětí
- manželka je povinná poslouchat manželovy příkazy
- majetková práva má pouze manžel
- při rozluce (která byla velice výjimečná) nesmí žena vychovávat chlapce staršího 4 let či dívku starší 7 let, děti pak automaticky přecházejí do péče otce (kde se o ně stará nějaká jiná žena opět podle jeho příkazů)
- po smrti manžela nemůže být žena jedinou poručnicí dětí, musí se najít spoluporučník

Nástup druhé vlny feminismu se datuje do 60. let 20. století. Ve 30. letech přibývalo vysokoškolsky vzdělaných žen - právniček, lékařek, vědkyň různých oborů atd. Za 2. světové války ženy nadto opět prokázaly své schopnosti ve veřejném životě. Po válce však došlo v západních společnostech k hospodářskému rozmachu, a muži tak byli znovu schopni své ženy uživit. Také vlivem psychologických faktorů (snaha o navrácení sebevědomí mužům) byly ženy zahrnány zpět do domácností. Vracela se měšťanská představa, že štěstí ženy spočívá v péči o děti a manžela. Tentokrát však byla

aplikována i u žen vysokoškolsky vzdělaných. Z toho důvodu byla situace vnitřně mnohem konfliktnější. Po obrovské konzervativní vlně v západních zemích, která v 50. letech 20. století opět přinesla ženám pocit neužitečnosti, se tak v 60. letech začala formovat druhá vlna feministického hnutí. Masové podoby nabyla po roce 1968 v souvislosti s hnutím hippies. Jeho velká část byla programově antiburžoazní, důsledně odmítala i měšťanský model uzavřené rodiny. Součástí tohoto postoje byl i požadavek, aby ženy o sobě rozhodovaly samy. Ženské hnutí se brzy z hnutí hippies vydělilo, zformovalo se jako samostatný proud. Mezi výdobytky, jichž v počáteční fázi druhé vlny dosáhlo, lze jmenovat větší kontrolu žen nad vlastním tělem, právo na potrat a přístup ke všem profesím. U nás byly tyto výdobytky zaváděny shora, ať už jde o uzákonění práva na potrat v roce 1958 nebo o rovný přístup k profesím. Rovnost mužů a žen byla v podmínkách tehdejšího socialistického Československa sice patrně myšlena vážně, ale měla jeden háček: probíhala v situaci, kdy individuální svoboda obecně byla potlačována a kdy platil zákaz sdružování. V důsledku toho chybělo to nejpodstatnější: aby ženy své cíle mohly artikulovat samy a ve veřejné diskusi, což samozřejmě znamená i možnost zaujímat stanoviska k vládní politice. (zdroj: www.feminismus.cz)

Ženské hnutí má v dnešní době mnoho podob-spolky, hnutí, sdružení; organizují kampaně, které se týkají potratů, pornografie, domácího násilí. Snaží se o zastoupení ve státních úřadech. Bojují proti diskriminaci při výběru zaměstnání a snaží se tak zbořit mýtus o nadřazenosti mužů v jistých oborech povolání.

Feminismu se podařilo dosáhnout mnohého. Ženy již mohou volit, studovat školy, vybrat si svobodně povolání. Žena kariéristka již není hodnocena jako něco zvláštního. Je to ale pouze vliv feminismu, který tento posun způsobil? Emancipovaná žena je svobodná, sebevědomá, která o sobě říká, že má svůj život pevně ve svých rukou. V zaměstnání podává stejné výkony jako muži, je schopná sama finančně pokrýt životní styl, který ji vyhovuje, z domácích prací vykonává jen nejnütnější minimum nebo se o ně rovnou měrou dělí s partnerem. Existují i ženy, které a priori ke svému životu, přesněji k vychovávání svých dětí, muže nepotřebují. Jen by se doma pletli a na tu drobnou instalatérinu je tu přece soused.

Zoufalým pokusem je jistě pořizování dítěte jako prostředku k udržení partnera, nebo přetažení muže na svou stranu, pokud je jinde zadán. V kolika případech to asi může fungovat? Já znám ve svém okolí dva a... vždy ženy skončily jako „svobodné matky“.

Je zajímavé, jak se nám nyní vrací odjinud feminismus se snahou zabezpečovat vývoj dětí jinak než v bezprostředním kontaktu s matkou. Díky feminismu je dnes žena, která skvěle vychová děti, brána jako méněhodnotná proti ženě, jež sama dosáhne vysokého postu. Společnost si přestává vážit žen matek. Kolik žen podnikatelek a manažerek je vyzdvihováno a píše se o nich příběhy v ženských časopisech, které z nich dělají vzory. Nebo naopak kolik modelek a ženských celebrit je hodnoceno podle zcela povrchních kritérií. U obou těchto zdánlivě odlišných skupin žen se hodnotí pouze to, jak jsou úspěšné, nikoli jak dokáží vycházet s okolím a zda jsou také šťastné. Feminismus ženám jak dříve volbu dával, tak nyní jim volbu bere. Jediná úspěšná žena je ta žena, která se dokáže samostatně prosadit - taková, která dokáže rozhodovat a být zcela samostatná a na každém nezávislá. Feminismus nejenže irituje muže, ale také začíná škodit i samotným ženám. Volá po prostředí, kdy chce mít 50% žen v parlamentu, zastoupení žen v nejvyšších managementech, vojačky, pilotky, techničky. Neklade si však otázku, jakou část žen taková práce zajímá a zda žena na takovém postu může být vůbec přínosem. Nezabývá se ani otázkou, zda žena i když dosáhne takové mety, pro budování kariéry pak není schopná založit rodinu, zažít pohodu s přáteli. Zkrátka zda "úspěšná" žena je ve skutečnosti úspěšná, to znamená spokojená a šťastná sama se sebou. Znáám hodně svých kamarádek, kterým je dobře, aniž by dosáhly nějakých profesních úspěchů. Nechápu, proč by feministky měly těmto dívkám říkat - žijete v omylu. Díky feminismu "domácí práce" nebo "hospodyňka" má ve společenském vnímání podřadný nádech. Dle mého názoru feministky nemusí být ošklivé ženy, přesto se domnívám, že se od většiny žen liší. Je známé, že ženy mají jiný typ mozku než muži. Je také vyzkoumané, že určitá malá část žen má mužský typ mozku a určitá malá část mužů má naopak ženský typ mozku. Dle mého názoru jsou feministky ženy, které mají mužský typ mozku a zkrátka přemýšlí stylem mužů. Proto se s muži srovnávají a žádají stejné zacházení i stejné profese - jsou to ony vojačky, ředitelky, vědkyně. To je ještě v pořádku, je to jejich volba. Ale u matky – feministky – samoživitelky, která se chce spolehnout pouze sama na sebe, to nejde neodsoudit. Přece toto rozhodnutí nečiní pouze za sebe, ale i za své dítě. Musí na něj brát ohled. Je důležité mít pro dítě mužský vzor. Na druhou stranu muži mají často tendenci být spasiteli a prosadit svůj názor, jako názor obecný, tak i ženy s mužským typem mozku mají takové chování a v tom je ten problém. Ženy s přesvědčením o své dokonalosti se sdružují jako feministky. Vzaly si za úkol měnit společnost, upravit staleté zvyky, zachraňovat ženy a vysvětlovat jim, v jak nespravedlivém světě žijí. Zkrátka dospěly k

názoru, že nás ženy spasí a že nám svojí činností pomáhají. Domnívám se, že ve skutečnosti většina žen o takovou pomoc nestojí a pokud takovému trendu podlehnou, sami si škodí. Žena začne zanedbávat to, jak vypadá, přestane od mužů vyžadovat galantnost, ztrácí schopnost se o někoho starat. Vydělá si hodně peněz, za které si koupí hodně věcí, které nepotřebuje. Začne žít sama nebo si maximálně pořídí dítě s tzv. dárce spermatu, protože nikdo nemá zájem žít s ní. Zároveň očekává partnera, ke kterému může vzhlížet, protože tak to my ženy máme rády. Ale zároveň ani trochu nehodlá být pod ním, protože není zvyklá poslouchat někoho jiného než sebe. To je rozpor, který se špatně řeší. Také díky svému postavení si začne mnohem hůře shánět takového partnera, protože její očekávání jsou logicky vyšší. Zároveň ale ti úspěšní partneři očekávají od žen zázemí, aby se mohli věnovat dále tomu, v čem jsou úspěšní. Nikdo není pak ochoten věnovat se oněm "podřadným pracím" jako starost o domácnost a děti. Takže je mnoho nešťastných "úspěšných" žen, které mají místo dětí a partnera, jen dítě a psa.

3. Sociálně-právní a ekonomické aspekty

Žena je předurčena k rození a kojení dětí. Právě tato skutečnost způsobila, že žena má mnohem méně možností úniku z domácnosti. Z toho vyplývají výhody sociální, ekonomické a politické pro muže. Přes veškeré změny v postavení ženy ve společnosti i nadále přetrvává to, že i nadále tíha péče o domácnost a děti leží na ženě. Svobodným matkám práce v domácnosti neubývá, čas na své zájmy má stále malý nebo v tom nejhorším případě téměř žádný. I při tomto hektickém způsobu života, ještě chodí ženy do práce stejně jako muži. Ve velké většině případů ženy vykonávají stejnou práci jako muži a nemají žádné úlevy. Podle společensky dané normy v podstatě slouží muž jako živitel rodiny a povinnosti týkající se domácnosti a dětí řeší žena. Toto tradiční rozdělení rolí: muž – živitel; žena – pečovatelka stále ve společnosti přetrvává. Žijeme ve společnosti, kde mají muži i ženy stejná práva a jsou si rovni, ale pokud oba partneři jsou sžiti s tradicemi, že muž je živitel a žena má na starost domácnost, pak žádný problém nenastává. Horší je, když žena tyto tradice poruší a na domácnost, děti i jako živitelka své rodiny, zůstává sama.

Určování otcovství

Poslední dobou přibývá procento žen, které očekávají narození dítěte a zároveň se zabývají myšlenkou, zda do rodného listu uvést či neuvést jméno otce dítěte. Souvisí to zcela jistě s mnoha problémy a to např. „neochota“ mladých lidí vstupovat do manželství, po rozpadu partnerství problematika výchovy dětí a styk s oběma rodiči, otázky vymáhání výživného na děti atd. Domnívám se, že mnoho z těchto problémů souvisí s nedostatečnou ochranou a podporou ze strany státu rodinám a zejména pak rodičů, které mají v péči nezletilé dítě. Nelze se tedy v mnoha případech ani divit, že žena, která očekává narození dítěte a tuší, že její partnerský vztah s otcem dítěte není tak úplně v pořádku, její partner se k ní začne chovat jinak, začne ji psychicky nebo fyzicky napadat, uvažuje i o možnosti neuvést ho jako otce a vidí v tomto řešení možnost, jak se vyhnout dalším problémům spojeným se společnou výchovou dítěte. Situace je ale poněkud složitější a jak se říká „každá mince má dvě strany“.

Pro pochopení všech souvislostí s uvedením či neuvedením jména otce v rodném listu dítěte je nutné nejprve zmínit obecně problematiku určování otcovství. Právní úprava je u nás obsažena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. Matkou dítěte je vždy žena, která dítě porodila. U určování otcovství je situace složitější. Systém stojí na existenci tzv. právních domněnek. Pro určení otcovství jsou tři, v přesně daném pořadí. Není nijak možné určitou domněnku přeskočit. Tyto domněnky jsou vratitelné. Za určitých podmínek má tedy muž, který je podle některé z domněnek považován za otce, právo otcovství popírat.

Neprovdaná matka má dvě možnosti.

1. **Uvést jméno otce.** Pokud tak učiní, jde o prohlášení před matrikou. Ale aby otcovství právně vzniklo (tzn. aby vznikla všechna práva a povinnosti s otcovstvím spojená) musí otcovství před matrikou či soudem prohlásit i označený otec. Pokud by otec nesouhlasil, musela by se matka domáhat soudní cestou určení otcovství (viz třetí domněnka), po pravomocném rozsudku soudu by byl otec zapsán.

2. **Jméno otce neuvést.** Pokud tak učiní, může se i tak stát, že si pravděpodobný otec spočítá, že je dítě jeho a podá k soudu návrh na určení otcovství podle třetí domněnky otcovství. Tomu nemůže zabránit, jde o jeho právo. V tomto případě neplatí žádná lhůta pro podání návrhu.

V případě, že se žena rozhodne, že otce neuvede, otcovi nevznikne rodičovská zodpovědnost. Rodičovská zodpovědnost je souhrnem práv a povinností při péči o nezletilé dítě (tzn. péče o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj), při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění. Otec nemá právní nárok na styk s dítětem. Dále samozřejmě nevznikne vyživovací povinnost otce. Její dítě také nemůže po otcovi dědit. Nevytvoří se právní vztahy s biologickou rodinou otce (babička, dědeček apod.). Ale musí počítat i s možností, že se muž, který se domnívá, že je otec, může soudní cestou domáhat určení otcovství. Samotný pozitivní test na DNA není rozhodující. Směrodatné je pravomocné rozhodnutí soudu. Otce lze uvést i zpětně. Ale buď soudní cestou – tzn. matka by musela podat žalobu na určení otcovství nebo souhlasným prohlášením obou rodičů před matrikou nebo soudem. V této souvislosti je nutné uvést, že určit otcovství se dá kdykoli, ale výživné se dá vymáhat pouze tři roky zpět a bude přihlédnuto k částkám, které matka na dítě dostávala.

Žena, která uvažuje o tom, zda uvést či neuvést jméno otce dítěte, by si měla uvědomit, že nerozhoduje pouze o svém životě, ale hlavně o budoucím životě svého dítěte. Pominu-li fakt, že dítě má právo znát svůj genetický původ, znát své rodiče a má také právo na jejich péči, což vyplývá i z Úmluvy o právech dítěte, kterou je ČR vázána a pominu-li psychologické hledisko celého problému (jak později dítěti vysvětlím, že nezná otce, jak to bude prožívat v pubertě apod.) pak určitě svým rozhodnutím navíc dítě zbavuje práva na výživné a dědického práva. Sice je možnost později během života tuto skutečnost změnit, ale je to už vždy spojeno s problémy.

Nejdůležitějším mezinárodním právním dokumentem, kterým je vázána i Česká republika, a který zavazuje jednotlivé státy k ochraně práv a zájmů dítěte je Úmluva o právech dítěte. Ta mimo jiné v článku 7 říká, že dítě má právo znát od narození svůj genetický původ, své rodiče a má právo na jejich péči. Toto právo má dítěti zaručit stát. Vlastní kořeny jsou pro člověka velmi důležité. Každý z nás pokládá za zcela jasné a samozřejmé odpovědi na základní otázky – kdo jsem, kam patřím, kdo je má rodina, kdo jsou mí předkové. Lidé bez možnosti znát odpovědi na tyto otázky tímto trpí, aniž si to možná uvědomují. Zcela jistě si to neuvědomují ženy, které podstupují umělé oplodnění z důvodu, kdy nemůže nechce nalézt partnera, se kterým by otěhotněla přirozenou cestou. Naráží však na nepřekonatelnou bariéru. Musí totiž nějakého muže přemluvit, aby se s ní dostavil do zdravotnického zařízení, daroval této ženě sperma a podepsal otcovství budoucího dítěte. To celou věc značně komplikuje. Který z mužů bude riskovat, že se u něj doma po dvaceti letech objeví mladý člověk se slovy: „Já jsem váš syn (dcera)!“ Dnes bude takový muž nejspíš vyžadovat písemné potvrzení, že po něm dotyčná nezačne požadovat plnění rodičovských povinností. Nejožahavější je ovšem hrozba možných alimentů, která nad jeho hlavou visí jako Damoklův meč. Ale myslí v tomto případě matka na své nenarozené dítě? Když takovému „otci“ podepíše potvrzení o jeho „neotcovství“, co bude dělat v případě, že její dítě nečekaně vážně onemocní a bude potřebovat např. dárce životně důležitého orgánu, nebo kostní dřeně? Jak se zachová? Prozradí jeho původ, nebo bude riskovat jeho zdravím popřípadě životem...

Už když je žena těhotná, dítě v děloze vnímá, jestli je tam otec, slyší jeho hlas. Když je otec u porodu, získá k dítěti vztah okamžitě, nikoliv až ve chvíli, kdy mu je přinesou. Jiný hlas má matka, jiný hlas má muž. Stejně tak jiné jsou dotyky obou rodičů. To vše dítě už od malička rozlišuje. Dítě svobodné matky je připraveno o celou

větev příbuzných ze strany otce. Všechno je jen ze strany matky. Samozřejmě se v životě ženy může časem objevit nový partner, ale nebudeme si nic namlouvat, daleko blíže je muži vlastní dítě než cizí dítě. Domnívám se, že je jednodušší, když se svobodné matce narodí holčička, protože přece jenom má matka k dceři po celý život blíže. Má-li svobodná matka syna, je dobře, když v rodině funguje třeba její bratr nebo otec, tedy dědeček dítěte. Je třeba jim umožňovat co nejčastější kontakty, už roční dítě můžeme svěřit dědečkovi, aby „chlapi“ byli spolu.

Pokud se pro umělé oplodnění samotná žena rozhodne, nepochybuji o tom, že má všechno velmi dobře rozmyšlené. Takové dítě je také více než stoprocentně chtěné a s láskou očekávané. Má-li dítě vyrůstat v harmonii, potřebuje jak mužský faktor. V podstatě není důležité, jestli je to chlapeček nebo holčička. Důležité je, aby dítě vidělo, jak přistupuje k životu a k řešení problémů žena a jak rozdílně se k tomu staví muž. Aby se samo mohlo rozhodnout, který z daných případů je mu bližší. Co znamená rozhodnutí ženy stát se svobodnou matkou pro dítě? Je třeba uvážit faktor sociální a emocionální. Děti svobodných matek mají zkreslený pohled na skupinu, ve které vyrůstají. Když dítě přijme jako normu, že vyrůstá pouze s matkou, a je to například dcera, udělá s největší pravděpodobností jednou stejnou chybu. Zvláště, pokud má matka s muži negativní zkušenost a neustále dceři opakuje, že chlapi jsou k ničemu a je lepší žít bez nich. A emoce? Matky samoživitelky jsou mnohdy na svých dětech nepřirozeně závislé, jsou přecitlivělé a tudíž vychovávají přecitlivělé děti. Všechno jim zametají cestu životem, což pro rozvoj jejich samostatnosti a sebeuvědomění není dobré.

3.1. Svobodná matka z hlediska legislativy

Mezi svobodnými matkami a ženami, které nevychovávat své děti samy, ale s manželem či partnerem, jsou z pohledu legislativy rozdíly.

Čerpání mateřské dovolené

Od 1. 1. 2007 již nejsou rozdíly v čerpání mateřské dovolené u osaměle žijící ženy a u ženy žijící v partnerském svazku. Mateřská dovolená přísluší ženě v souvislosti

s porodem a péčí o narozené dítě. Poskytuje se v rozsahu 28 týdnů (u žen, které porodily 2 nebo více dětí v rozsahu 37 týdnů). Delší mateřská dovolená se do 31. 12. 2006 poskytovala i ženám žijícím osaměle, od této praxe se však ustoupilo. (Docházelo ke spekulacím, kde delší mateřskou dovolenou čerpaly ženy sice nesezdané, ale přesto žijící v partnerském svazku s otcem dítěte.) V rámci mateřské a rodičovské dovolené se tedy již nedělají žádné rozdíly mezi osaměle žijícím rodičem a rodičem žijícím v partnerském svazku. (www.mpsv.cz)

Doklady k porodu

Nastupuje-li neprovdaná žena do porodnice, musí stejně jako ostatní ženy předložit občanský průkaz (cizinky pas) a prohlášení o jménu dítěte. Je-li to skutečně svobodná matka - tedy žena, která nemá pro své dítě otce, nebo tohoto otce nechce uvádět v rodném listu dítěte, postačí, je-li prohlášení o jméně podepsáno matkou dítěte, další doklady již nepředkládá. V případě, že neprovdaná žena chce, aby dítě mělo v rodném listě uvedeného otce, musí předložit - kromě výše uvedených dokladů - jednak doklad o určení otcovství a jednak dohodu o příjmení dítěte.

Příspěvky od otce dítěte

Neprovdaná matka má dle ust. § 95 zák. o rodině právo na určité finanční příspěvky od otce dítěte a není-li otcovství k dítěti určeno, i od muže, jehož otcovství k dítěti je pravděpodobné. V zásadě má právo na příspěvek na svou přiměřenou výživu po dobu dvou let a na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím od otce dítěte, s nímž není sezdána, a od muže, jehož otcovství je pravděpodobné, má žena kromě již uvedených nároků i nárok na uhrazení nákladů potřebných k zajištění výživy dítěte po dobu, po níž by jí jako zaměstnankyni náležela mateřská dovolená. O těchto nárocích rozhoduje k návrhu ženy soud, těhotná žena může po muži, jehož otcovství je pravděpodobné, požadovat, aby potřebnou částku uhradil předem.

Nároky na otce dítěte

V zásadě má matka dítěte právo požadovat po otci dítěte příspěvek na těhotenské oblečení, vitamíny, na stravu, která je v tomto období náročnější na příjem živin, a to v takové výši, jaká by jí náležela v případě, že by s tímto mužem žila v manželství. Proti muži, jehož otcovství je pravděpodobné, může matka dítěte navíc požadovat i výživné na dítě a náklady spojené se zakoupením výbavičky. Tyto nároky je třeba uplatnit v rámci klasického civilního řízení, soud je návrhem žalobkyně - neprovdané matky vázán, (tzn., že nemůže přiznat vyšší částku, než jakou matka v žalobě požadovala, i když by na ni měla po provedení dokazování nárok). Bude-li matka dítěte požadovat příspěvek na výbavičku od otce dítěte (tedy po muži, jehož otcovství je již určeno), musí tak učinit v řízení opatrovnickém, tedy v řízení, v němž je řešena již konečná úprava výživného pro dítě. Zde soud není návrhem matky dítěte vázán a po svém uvážení může na základě předložených důkazů přiznat i vyšší částku. (www.mpsv.cz)

Vztah zaměstnavatele

Osaměle žijící svobodné matky pak mají určitá zvýhodnění i v rámci svého zaměstnaneckého vztahu. Zákoník práce osaměle žijícího rodiče zvýhodňuje při vysílání na pracovní cesty mimo obvod obce svého pracoviště nebo bydliště a v případě přeložení. Ve srovnání s ostatními zaměstnanci pečujícími o nezletilé děti se mu poskytuje delší doba před odesláním na pracovní cestu a o přeložení musí on požádat. (Zaměstnanec žijící v páru musí vyslovit souhlas s vysláním na pracovní cestu, případně požádat o přeložení, pečuje-li o dítě do 8 let věku, osaměle žijící zaměstnanec musí vyslovit souhlas s takovou pracovní cestou, či požádat o přeložení až do 15- ti let věku dítěte, o něž pečuje. Bez takového souhlasu nesmí být na pracovní cestu vyslán, bez žádosti nesmí být přeložen).

Že jde u sólo rodičů z naprosté většiny o ženy, je způsobeno především v České společnosti stále převažujícím, tradičním modelem uspořádání rodinných rolí. V praxi to pak znamená např. 90% svěřování dětí po rozvodu do péče matek. Mnoho dětí i otců tak ztratilo právo na vzájemný plnohodnotný vztah

3.2. Ekonomické postavení svobodné matky

Životní úroveň svobodných matek s dětmi se průběžně snižuje v poměru k životní úrovni zbytku populace. Statistiky hovoří o tom, že 40 % neúplných rodin s dětmi je ohroženo chudobou a nízkou životní úrovní, zhruba polovina těchto rodin se pohybuje pod hranicí 1,5 násobku životního minima. Pracovat je stále a tradičně nejčastější strategií přežití, kterou ženy v čele neúplných rodin volí. Matky závislých dětí v čele neúplných rodin jsou častěji ekonomicky aktivní než matky závislých dětí z úplných rodin. Mezi ekonomicky aktivními svobodnými matkami je ale významný podíl nezaměstnaných žen: zatímco v úplných rodinách jich je 7,7 %, v neúplných rodinách 13,6 %. Zjištění z našich i zahraničních výzkumů potvrzují, že matky samoživitelky čelí mnohdy krizové ekonomické situaci, která je doprovázena a zčásti i způsobena jejich péčí o děti, znevýhodněním na pracovním trhu a nízkými pracovními zkušenostmi způsobenými přerušením pracovní aktivity z důvodu narození dítěte či dětí. Matky tuto situaci často řeší přibíráním dalších nekvalifikovaných či málo kvalifikovaných brigád, případně se obrací o pomoc na své rodiče. Výživné, které dostávají v případě rozvodu od otce dětí, zpravidla nepokryje ani polovinu nákladů na výchovu dětí, v mnoha případech ještě mnohem méně. (socioweb.cz)

Bohužel i v dnešní době vydělávají ženy méně peněz než muži a tak pokud dojde k narození dítěte, obětují svou kariéru především z ekonomických důvodů. Malou šanci na získání lukrativního zaměstnání má žena pokud je vdaná a bezdětná. Žena s dětmi je na tom podstatně hůř. A žena, která své dítě vychovává sama, je na tom nejhůř. S jedním dítětem je riziko, že si brzo pořídí druhé a pokud už má dvě nebo dokonce více, personalisté s oblibou pokládají otázku, kdo je bude hlídat, až onemocní. Další problém nastává tehdy, když máme již děti odrostlé, to už jsme my ženy-matky moc staré na to, aby nás někdo zaměstnal.

Na téma rovnosti v odměňování žen a mužů by se mohlo popsat mnoho stránek. Především platí například to, že ženy vydělávají méně než muži. Z pohledu vzdělání platí, že čím vyšší vzdělání, tím větší mzdový rozdíl. Tento rozdíl narůstá bez ohledu na placený čas – vysokoškolsky vzdělané ženy tak v průměru vydělávají jen 68% mzdy muže, a to přesto, že měsíčně pracují více hodin (viz tabulka)⁵

⁵ Havelková B., Rovnost v odměňování žen a mužů, Praha, 2007, s. 20

Rovnost v odměňování žen a mužů

Placený čas a hrubé měsíční mzdy podle vzdělání a pohlaví (rok 2006)⁶

Vzdělání	Placený čas (hod./měs.)		Průměrná mzda (Kč)		Podíl mezd
	muži	ženy	muži	ženy	
Základní a nedokončené	176,3	171,9	17 850	13 336	75 %
Střední bez maturity	176,9	172,0	19 566	14 174	73 %
Střední s maturitou	173,2	171,6	26 562	20 619	78 %
Vyšší odb. / bakalářské	174,0	172,2	31 432	22 820	73 %
Vysokoškolské	172,7	173,3	44 994	30 759	68 %
Neuvedeno	175,8	172,5	22 974	17 965	78 %

Vyvstává tedy otázka, jak si tyto rozdíly vysvětlit? Analýzy nabízí několik variant. Jako diskutabilní se pro mne jeví například názor, kdy je to vysvětleno tak, že rozdíl ve výdělcích je přičítán rozdílné úrovni vzdělání a zkušeností, nižší účastí žen na školeních, rozdílným pracovním úsilím a především „profesionálním zakrněním“ v období péče o děti. Z toho plyne právě problém zaměstnání žen. Zaměstnavatelé často ženu do zaměstnání nepřijmou nebo zvolí nevýhodnou formu zaměstnání (např. uzavřou pracovní smlouvu na dobu určitou⁷), protože předpokládají, že mladá žena v reprodukčním věku bude chtít mít děti. I když je žena přijata, je méně odměňována. Z toho vyplývají i finanční problémy matek samoživitelek. Proto je pracovní aktivita svobodných matek životní nutností. V České republice jim však tuto aktivitu komplikuje mnoho faktorů. V první řadě jsou to překážky společné pro všechny ženy na pracovním trhu - nižší platové ohodnocení vzhledem k mužům a diskriminace při přijímání do zaměstnání a v kariérním postupu z důvodu péče nebo potenciální péče o děti. Dále jsou zde překážky, kterým jsou vystaveny všechny ženy-matky. Jedná se např. o nedostatek míst s flexibilními pracovními režimy a zkrácených úvazků. Přítomnost dětí v domácnosti částečně nebo úplně omezuje čas, jež má žena k dispozici pro pracovní aktivitu. Její zaměstnání pak závisí na dostupnosti služeb péče o děti. Těchto služeb je však především pro věkovou skupinu nejmladších dětí (1 – 3 roky) katastrofální nedostatek. Stejně tak u předškolních dětí, v současné době nabídka dostupných služeb zdaleka nepokrývá poptávku. V případě svobodných matek jsou výše uvedené problémy ještě akcentovány faktem, že žena nese často plnou zodpovědnost jak

⁶ ČSÚ. Zaostřeno na ženy, na muže, Praha: ČSÚ, 2006, převzato z Tabulky č. A 3.

⁷ Zákon č. 262/2006 Sb., § 39, Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

za ekonomické zajištění rodiny, tak za péči o děti, a nemůže se o své povinnosti s nikým podělit.

Pokud se žena rozhodne z manželství odejít, či odejde-li ze vztahu muž, otec dítěte je povinen platit výživné na svého potomka. Je to jeden z hlavních příjmů do rodinného rozpočtu neúplné rodiny. Výživné, lidově řečeno alimenty, bývá háklivá věc. Háklivá pro oba manžele, kteří se rozvedli a kteří mají jedno či více dětí. Ženy, které mají dítě v trvalé péči by chtěly dostávat od otců dětí více peněz, než kolik berou. Mužům se může naopak zdát, že dávají na výživu svých dětí peněz dost, ne-li výrazně více ve srovnání s tím, než kolik podle nich může jejich potomek skutečně potřebovat.

Stanovení výše výživného v přehledu:

- výše výživného na dítě se pohybuje průměrně kolem 10-20% platu otce dítěte, pokud žije otec v domácnosti s jinou ženou nebo má vyživovací povinnost na další osoby, částka se o to snižuje
- soud při určování výše výživného vychází ze zásady, že se dítě má podílet na životní úrovni svých rodičů (proto čím vyšší příjem rodiče, tím vyšší výživné).
- při určování výše výživného rozhoduje věk dítěte, jeho zdravotní stav, jeho potřeby (stravování, škola, zájmová činnost, ošacení apod.)
- nelze stanovit obecně, kolik se bude platit - záleží vždy na konkrétním případě, na konkrétním soudu, kterak rozhodne. Obecně se výše výživného pohybuje v rozmezí 500,- Kč až 4.000,- Kč, ale u movitého podnikatele, který vydělává např. 100.000 Kč může jít i o částku 15.000 Kč - obecně tedy lze říct, že výše výživného je věc velmi velmi relativní.

Výši alimentů stanoví soud a ten také přihlíží k mnoha faktorům, které konečnou výši výživného ovlivňují. Především se přihlíží k výši příjmu otce (přesněji řečeno rodiče, který výživné platí) a ke skutečným potřebám dítěte. Ty jsou odvislé především od jeho věku a jeho individuálních potřeb. Soud například zjišťuje, zda je dítě zdravé, zda nedrží dietu a jakým zálibám se věnuje. Muži se výživnému vyhnu jen velmi těžko. I v případech, že muž podniká a má příjmy pouze z podnikání, které bývají obecně huře

zjistitelné, má povinnost plně se soudem spolupracovat a odpovídajícím způsobem doložit veškeré své příjmy. Pokud se muž bude těmto svým povinnostem vyhýbat, může mu být stanoveno výživné ve výši až 15násobku životního minima, což představuje částku 65 000 Kč! Vyhýbat se spolupráci a pravdivému prokázání příjmů se tak evidentně nevyplatí.

3.3.Sociální pomoc státu

Od 1. 1. 2008 se významně změnil systém dávek státní sociální podpory. Systém sociálních dávek, to znamená státní sociální podpora zahrnuje přídavky na dítě, sociální příplatky, příspěvky na bydlení, rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, porodné a pohřebné. Pomoc v hmotné nouzi představuje příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc. Změny se dotkly pravidel pro zvyšování životního a existenčního minima, pobírání pomoci v hmotné nouzi a příspěvku na péči.

Porodné

Touto dávkou se matce jednorázově přispívá na náklady, související s narozením dítěte. Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a porodné jí nebo jiné osobě nebylo vyplaceno, má na něj nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě do jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Výše porodného činí 13 000 Kč na každé narozené dítě.

Rodičovský příspěvek

Jedinou „plošnou dávkou“ je v podstatě rodičovský příspěvek do 2, 3, max. 4 let věku dítěte. Po skončení mateřské dovolené, kdy žena dostává 69 % svého předchozího platu a která trvá 28 týdnů, může matka nastoupit na rodičovskou dovolenou. Během ní i po jejím skončení má nárok buď na 11400,- Kč, 7600,- Kč nebo 3800,- Kč měsíčně, ovšem pouze pokud celodenně pečuje o dítě, nebo zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou. V závislosti na příjmu má dále nárok na přídavek na každé dítě (příjem nesmí

přesahovat 2,4 násobek životního minima domácnosti), případně na sociální příplatek a na příspěvek na bydlení. Celkový součet těchto dávek ovšem nemusí vůbec dosáhnout životního minima domácnosti osamělé matky. Pro doplnění životního minima může pak využít pomoc formou dávek sociální péče. (www.socioweb.cz)

Formulář žádosti dostane budoucí maminka u svého gynekologa. Pokud je v zaměstnaneckém poměru, předá jej zaměstnavateli. Pokud je samostatně výdělečně činná, předá jej Okresní správě sociálního zabezpečení. Matky samoživitelky většinou nemají plat, kterým by dosáhly na první dva stupně čerpání peněžité pomoci v mateřství.

Při čerpání rodičovského příspěvku může matka pracovat, pokud zajistí celodenní péči jinou zletilou osobou. Dítě mladší tří let může navštěvovat předškolní zařízení, nejvýše však pět dnů v měsíci. Dítě, které je starší než tři roky nejvýše čtyři hodiny denně, nebo pět dnů v měsíci.

Přídavky na dítě

Od ledna 2010 mají na přídavek na dítě nárok rodiny, jejichž čistý příjem nepřesahuje 2,4násobek životního minima.

Výše přídavku na dítě

	od července 2009	v roce 2010
dítě do 6 let:	550 Kč	500 Kč
dítě od 6 do 15 let	660 Kč	610 Kč
studující dítě od 15 do 26 let:	750 Kč	700 Kč

Příspěvek na bydlení

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu

Sociální příplatek

Cílem této dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy krýt náklady spojené se zabezpečováním jejich potřeb. Nárok na sociální příplatek je vázán na péči

o nezaopatřené dítě a na stanovenou hranici příjmů v rodině, která v předchozím kalendářním čtvrtletí musí být nižší než dvojnásobek životního minima rodiny. Se zvyšujícím se příjmem rodiny se příplatek postupně snižuje.

Praktická část

4. Vlastní výzkum

Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky“ (Gavora, 2000, s. 11). Výzkum by měl být co neobjektivnější a měl by být předem velmi dobře promyšlen. Pokud je to možné, měl by být dlouhodobý a mělo by být použito takových výzkumných metod, které nejvíce vyhovují výzkumnému záměru. Výzkum se dle své orientace dělí na kvantitativní a kvalitativní výzkum.

Kvantitativně orientovaný výzkum vychází z myšlenek logického pozitivizmu. Zakladatelem tohoto směru je Francouz Auguste Comte (1798 – 1857). Pozitivistická filozofie se opírá o přírodní vědy, právě ty shledává jako ideální pro systematické a přesné pozorování, odmítá nadřazenost rozumu nad zkušeností. Sám August Comte považuje za pozitivní každý jev, který se před námi rozprostírá v každodenní realitě a je možné ho nějakým způsobem vymežit, takový jev považuje za utilitaristický, tedy užitečný pro společnost. Comte je považován za zakladatele sociologie a právě jeho zásluhou se podařilo přinést vědecké metody také do sociálních oborů. Pokud jde o sociologický empirický výzkum, je tento nástrojem, umožňujícím shromáždit a vyhodnotit potřebná data a zpracovat je do podoby, kterou pro ten či onen úkol potřebujeme. Znamená to tedy, že empirický výzkum je jedním z prostředků získání a zpracování informací. (Schneider, Koudelka 1993)

Jako zkoumaný problém jsem si stanovila zjistit důvody či příčiny, které vedou ženy k rozhodnutí stát se svobodnou matkou.

Výzkumný problém zní: „Jaké jsou důvody svobodných matek, které vedou tyto ženy k rozhodnutí stát se svobodnou matkou? Změnily by své rozhodnutí, kdyby se mohly znovu rozhodnout ? “ Toto téma jsem si vybrala zejména proto, že tato oblast je doposud málo prozkoumaná, přestože počet samoživitelek a s tím spojených sociálních problémů v současné společnosti roste.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zmapovat jak svobodné matky prožívají rodičovskou roli, ekonomickou a sociální situaci, důvody pro které se rozhodly stát se svobodnými matkami, zda by své rozhodnutí stát se svobodnou matkou s odstupem času změnilo a zda jsou v důsledku prožitého rozchodu či rozvodu schopny navázat nový partnerský vztah. Hlavním cílem je poznat, jak ony samy tuto svou zkušenost hodnotí. Z toho vyplývá stanovení si hypotéz, které budou výzkumem buď potvrzeny nebo vyvráceny

H 1

Ženy, které se ocitnou samy s dítětem nebo dětmi strádají ekonomicky i sociálně

H 2

Ženy, které se rozhodly vychovat své dítě popřípadě děti jako svobodné matky, by se v současné době rozhodly stejně

H3

Ženy, které opustil manžel či přítel mají trauma a nejsou schopny navázat nový vztah

4.2 Metoda průzkumu

Sociální empirický výzkum je nástrojem, pomocí kterého se shromažďují a vyhodnocují potřebná data a zpracovávají se do podoby, kterou potřebujeme. Empirický výzkum je tedy jedním z prostředků získání a zpracování dat. Pro zpracování praktické části jsem zvolila metodu sociologického výzkumu a to pomocí anonymního dotazníku. Tento způsob zkoumání jsem zvolila hlavně proto, protože dle mého názoru, je problematika svobodných matek jako samozivitelek choulostivým tématem a tyto ženy svou situaci nerady rozebírají a je jim tedy tento způsob výzkumu příjemnější.

Výzkumný problém jsem se rozhodla zkoumat pomocí metody kvantitativního výzkumu, a to prostřednictvím **dotazníku**. Dotazník se považuje za nejvíce používanou výzkumnou techniku. Jeho hlavní výhodou je, že můžeme snadno a rychle získat

informace od více respondentů s relativně malými náklady. Z původně zamýšleného výzkumu v ordinacích ženských lékařů a Azylového domu pro matky s dětmi v Poštorné sešlo, a to z důvodu mého těhotenství a následného mateřství. K distribuci bylo tedy použito převážně internetu, dále jsem rozeslala dotazník mailem známým, kolegům a poprosila jsem také o vyplnění návštěvnice serveru **www.mojetehotenstvi.cz** a **www.emimino.cz**. Jediným kritériem bylo, aby tento dotazník vyplnily ženy - samoživitelky. Jakákoli jiná omezení nebyla určena.

Dotazník je určen především pro hromadné získávání údajů, považuje se za ekonomický výzkumný nástroj. Protože má mít dotazník promyšlenou strukturu, základní problém jsem si rozdělila do několika okruhů.

Dotazník se skládá ze tří částí, vstupní část tvoří titulní strana, která obsahuje mé jméno – autora dotazníku a vysvětluje cíle dotazníku. Motivuje respondenta k pečlivému vyplnění a obsahuje pokyny, jak dotazník vyplnit. Otázky do dotazníku jsem sestavila podle potřeby výzkumu a provedla jsem **pilotní test** v okruhu svých známých. Účelem tohoto testu bylo určení obsahu otázek a jejich správného porozumění. Zjistila jsem i jednu velmi důležitou informaci, a to, kolik času bude potřeba k vyplnění celého dotazníku. Nevýhodou dotazníkového šetření může být určité omezení odpovědí, které je dané vymezením odpovědí mezi kterými si respondent vybírá. Dotazník by neměl být příliš dlouhý, aby respondent nebyl odpovídáním unaven a neztrácel tak motivaci k co nejpřesnějšímu vyplňování.

4.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

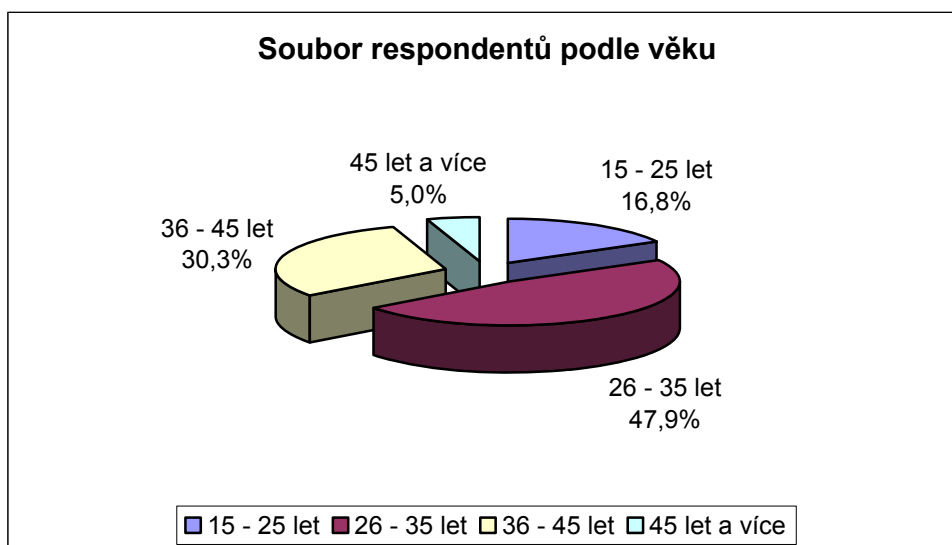
Účelový výběr je založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno a co je možné pozorovat. Při použití účelového výzkumu musí výzkumník jasně, přesně a otevřeně definovat populaci, kterou jeho vzorek opravdu reprezentuje. V mém případě jde o svobodné matky. Jelikož se jedná o velmi citlivé téma, se kterým se ženy velmi nerady svěřují neznámé osobě, rozhodla jsem se pro svůj výzkum tedy použít metodu dotazníkového šetření a to formou anonymního dotazníku. Rozeslala jsem celkem 150 dotazníků. V případě jejich rozeslání e-mailem jsem musela uvažovat o jeho návratnosti. Návratnost znamená poměr počtu odeslaných dotazníků k počtu

vyplněných a vrácených dotazníků. Za požadovanou minimální návratnost dotazníkového výzkumu se považuje 75%. (Gavora, 2000)

V mém případě bylo vyplněno a zasláno zpět 119 dotazníků, čímž jsem docílila návratnosti **79,3 %**.

Tabulka č. 1: Soubor respondentů podle věku

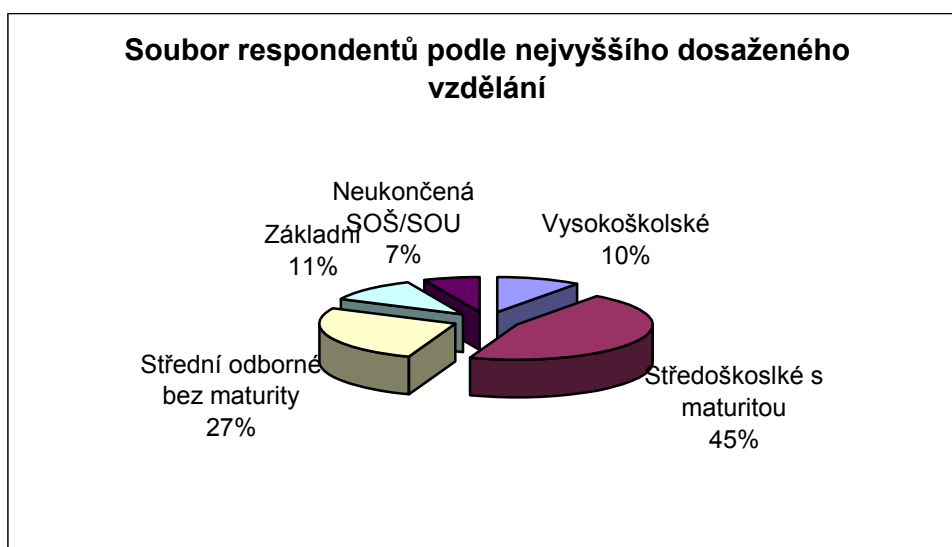
Věk	Počet	V %
15 - 25	20	16,81 %
26 - 35	57	47,90%
36 - 45	36	30,25%
45 - a více	6	5,04%



Ze 119 odpovídajících respondentek bylo 20 ve věkové skupině 15-25 let (16,8%). Nejpočetnější byla dle mého předpokladu skupina ve věku 26-35 let - 57 respondentek (47,9%) Další skupina byla již méně početná, jednalo se o respondentky ve věku 36-45 let, kterých bylo 36 (30,3%). Zbývající část byla tvořena respondentkami ve věku 45 a více, kterých bylo 6 (5,0%)

Tabulka č. 2: Soubor respondentů podle vzdělání

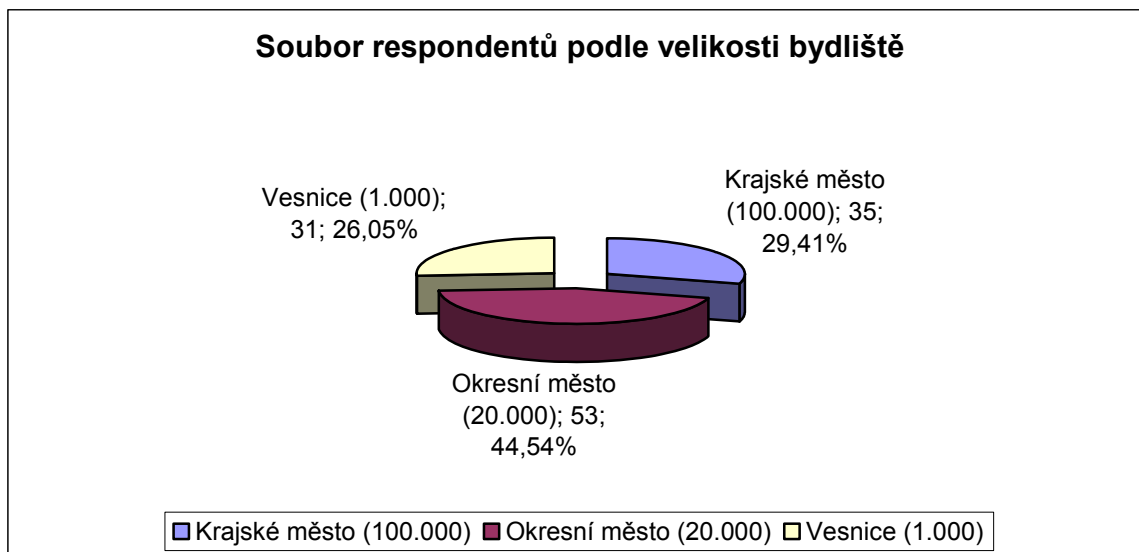
Nejvyšší dosažené vzdělání	Počet	V %
Středoškolské s maturitou	54	45,38%
střední odborné bez maturity	32	26,89%
základní	13	10,92%
Vysokoškolské	12	10,08%
neukončené střední odborné učiliště/ střední odborná škola	8	6,72%



Tabulka č. 2 předkládá podíl dotazovaných podle vzdělání. Nejvíce respondentek mělo středoškolské vzdělání s maturitou a to 54 (45,38%). Dotazník dále vyplnilo 32 respondentek vyučených 26,89 %, 13 (10,92%) respondentek se základním vzděláním, 12 (10,08%) vysokoškolaček. S neukončeným středoškolským nebo středním odborným vzděláním bylo 8 (6,72%) respondentek.

Tab. č. 3– Soubor respondentů podle bydliště

Bydliště	Počet	V %
ve velkém městě (cca 100 000 obyvatel)	35	29,41%
v malém městě (cca 20 000 obyvatel)	53	44,54%
na vesnici (do 1 000 obyvatel)	31	26,05%



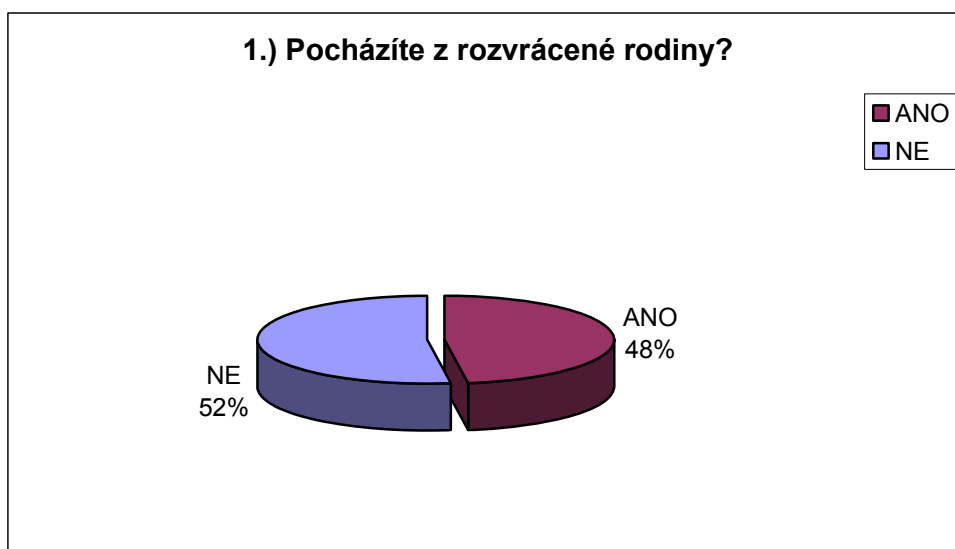
Nejvíce respondentek bydlí v malém městě s cca 20.000 obyvateli a to 53 (44,54%). Téměř stejný počet bydlí ve velkém městě s cca 100.000 obyvateli 35 (29,41%) a na vesnici s cca 1000 obyvateli 31 (26,05%)

4.4 Analýza průzkumu

Pro rozbor dotazníků byla použita metoda analýzy, která umožňuje sběr dat v konkrétní situaci. Všechny otázky v dotazníku byly povinné a respondentky tak na ně musely odpovědět. Odpovědi byly ve většině případů ANO-NE, dále pak u počtu dětí číslo, Kvantitativního výzkumu na téma „Svobodné matky – fenomén současné společnosti“ se zúčastnilo celkem 119 osob. Výsledky jsem znázornila pomocí přehledné tabulky, která ukazuje kolik respondentek odpovědělo na danou položku a jak. Ke každé tabulce jsem zároveň připojila i graf, který nám znázorňuje výsledky v procentech.

1. Pocházíte z rozvrácené rodiny

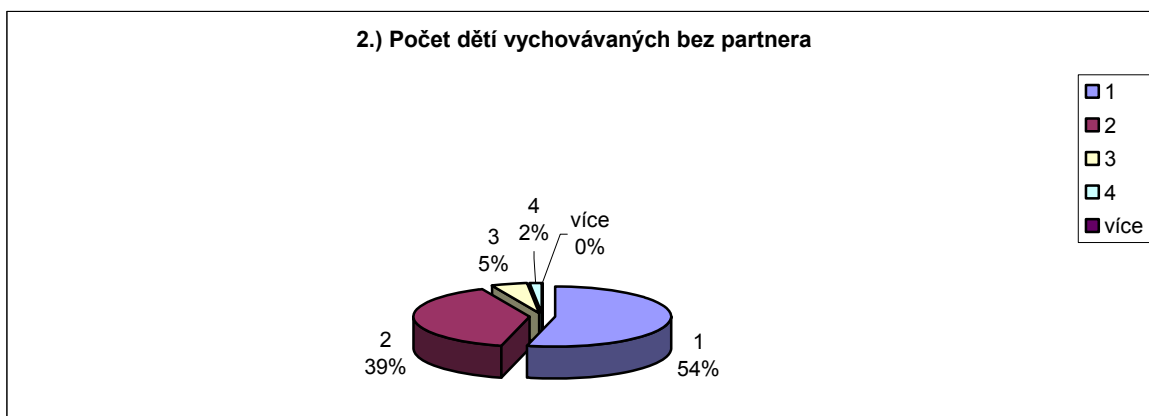
	ANO	NE
Počet	57	62
Procenta	47,90 %	52,10%



Z této odpovědi vyplývá, že téměř polovina svobodných matek pochází z rozvrácené rodiny . Celkem kladně odpovědělo 57 dotázaných žen což je 47,90%. V úplné rodině bylo vychováno 62 respondentek 52,10%.

2. Počet dětí vychovávaných bez partnera

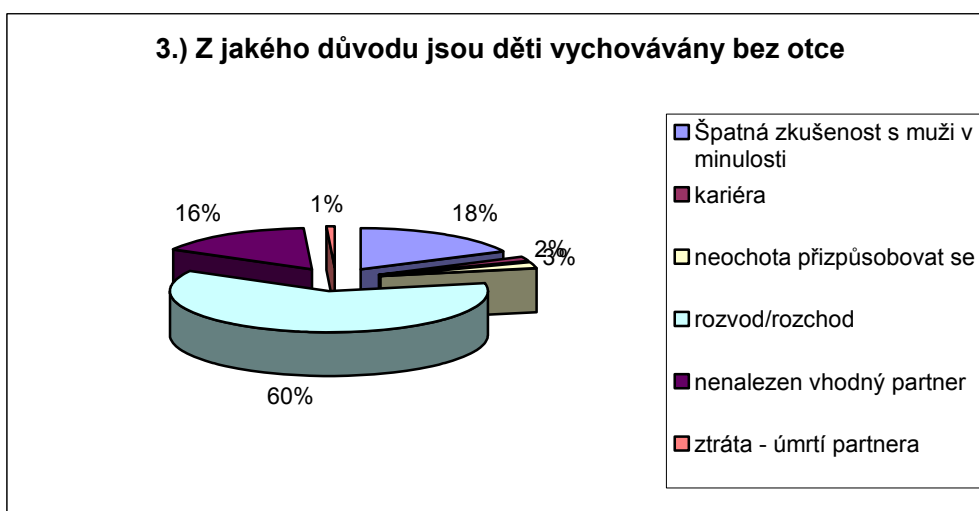
	1	2	3	4	více
Počet	64	47	6	2	0
Procenta	53,78%	39,50%	5,04%	1,68%	0



Tato položka v dotazníku je velmi zajímavá, z odpovědí vyplynulo, že většina svobodných matek má jedno nebo maximálně dvě děti. Velmi malé procento žen má dvě a více dětí – 8.

3. Z jakého důvodu jsou děti vychovávány bez otce

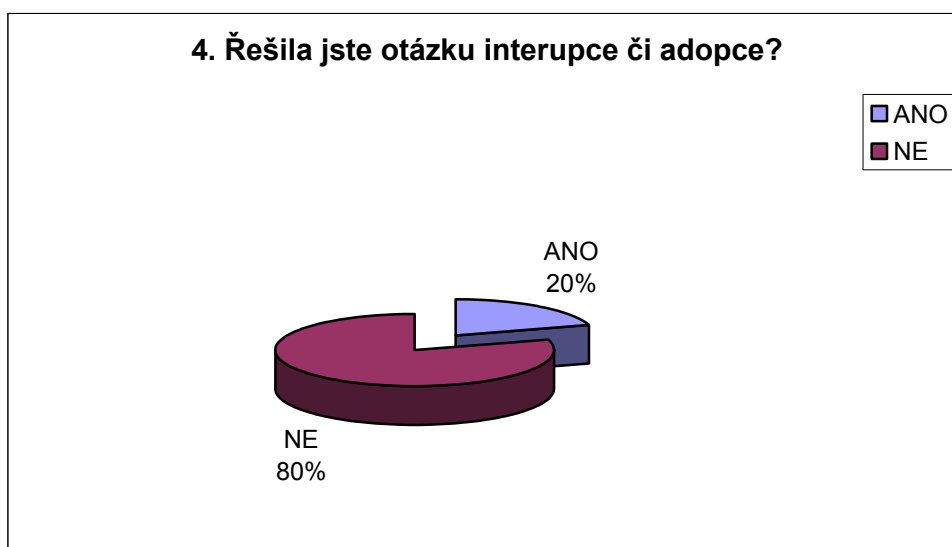
	Špatná zkušenost s muži v minulosti	Kariéra	Neochota přizpůsobovat se	Rozvod/rozchod	Nenalezen vhodný partner	Ztráta partnera - úmrtí
Počet	21	2	3	73	19	1
Procenta	17,65%	1,68%	2,52%	61,34%	15,97%	0,84%



Dle mého předpokladu se u této odpovědi potvrdilo, že většina svobodných matek se stalo samoživitelkami po odchodu partnera a to z důvodu rozchodu nebo rozvodu. 73 (61,34%) respondentek . Naopak mě překvapil malý počet žen, které dítě vychovávají bez partnera z důvodu budování kariéry – 2 (1,68%) a žen, které nejsou ochotny se partnerovi ve společném soužití přizpůsobit 3 (2,52%)

4. Řešila jste otázku interrupce či adopce

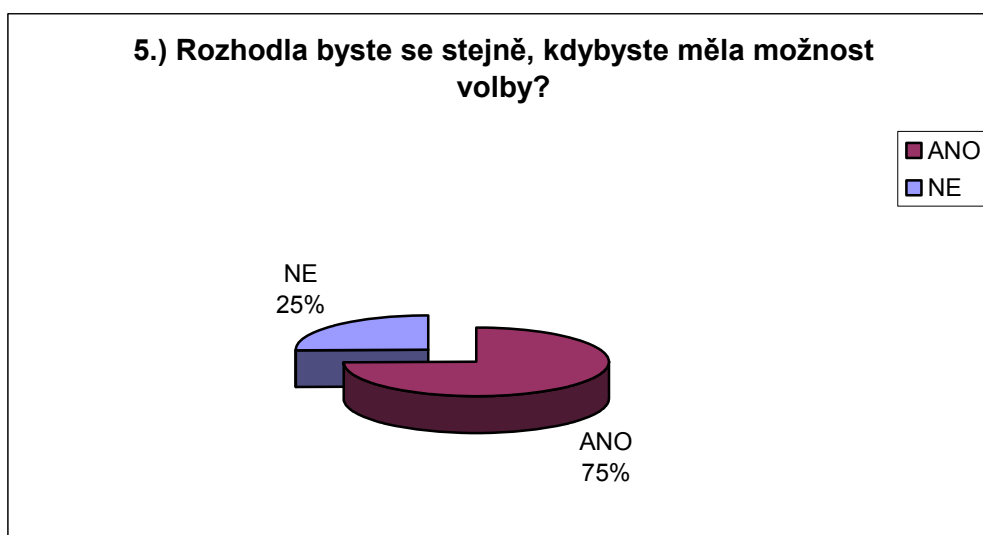
	ANO	NE
Počet	24	95
Procenta	20,17 %	79,83%



Na tuto otázku odpovědělo kladně 24 (20,17%) respondentek. Ve většině případů 95 (79,83%) se otázka adopce či interrupce neřešila.

5. Rozhodla byste se stejně, kdybyste měla možnost volby

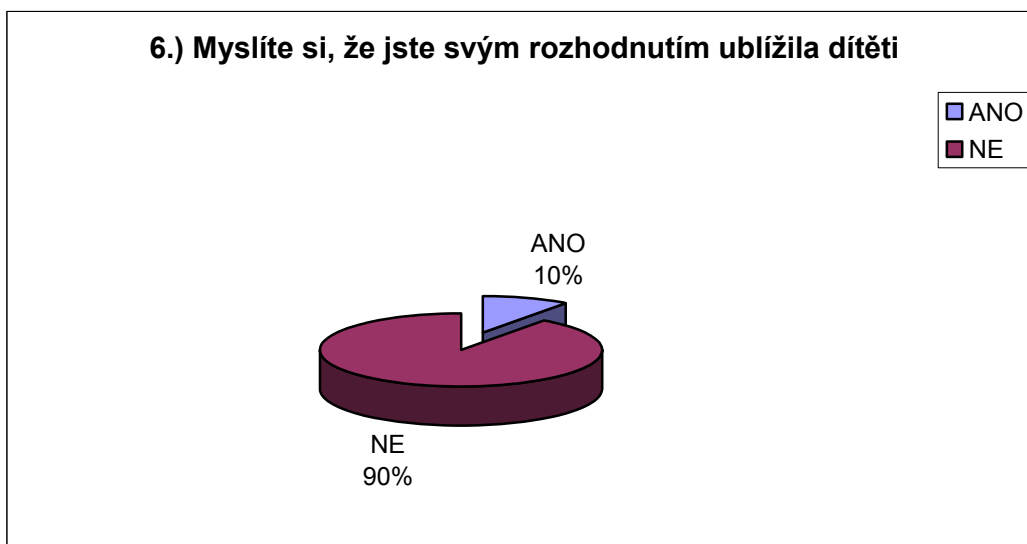
	ANO	NE
Počet	89	30
Procenta	74,79 %	25,21%



U této otázky se potvrdila má hypotéza H2, že většina žen, by s odstupem času zvolila stejné řešení. Celkem 89 (74,79%) respondentek odpovědělo kladně a 30 (25,21%) záporně.

6. Myslíte si, že jste svým rozhodnutím ublížila dítěti

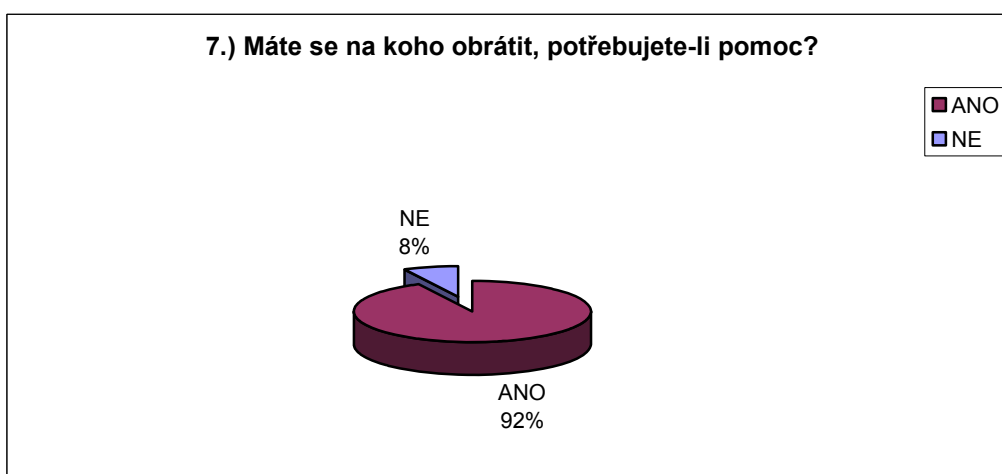
	ANO	NE
Počet	12	107
Procenta	10,08 %	89,92%



Většina žen potvrdila, že svým rozhodnutím dítěti neublížila a to v 107 (89,92%) případech. Pouze 12 (10,08%) respondentek si myslí, že dítěti svým rozhodnutím stát se matkou samoživitelkou ublížilo.

7. Máte se na koho obrátit, potřebujete-li pomoc

	ANO	NE
Počet	110	9
Procenta	92,44 %	7,56%



U této položky v dotazníku odpovědělo kladně 110 (92,44%) žen. To znamená, že většina z nich se má v případě nouze či potřeby pomoci na koho obrátit. Pouze 9 (7,56%) respondentek je na všechny problémy samo.

8. Trpíte pocitem osamělosti

	ANO	NE
Počet	93	26
Procenta	78,15 %	21,85%

93 (78,15%) žen trpí pocitem osamělosti. 26 (21,85%) žen pocitem osamělosti netrpí. U této otázky bylo rozvedenou ženou ve věku 25-36 dopsáno: „Hlavně v okamžicích, kdy děti spí nebo jsou na návštěvě u babičky, na mě padne samota. Každý chce mít spřízněnou duši a mít si s kým popovídat“.

9. Udržujete kontakt s otcem dítěte

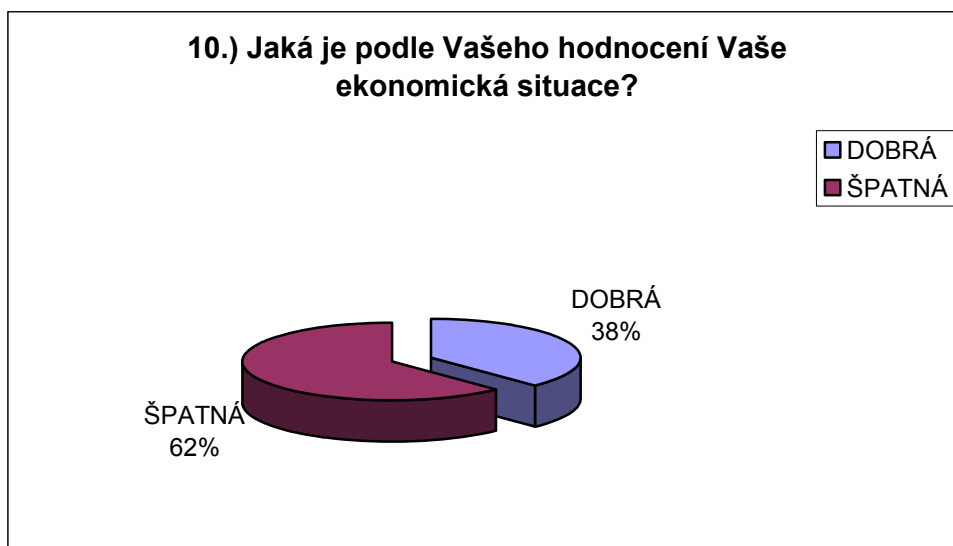
	ANO	NE
Počet	82	37
Procenta	68,91 %	31,09%



82 (68,91%) žen v dotazníku uvedlo, že udržuje kontakt s otcem dítěte. Ve většině případů jde, podle komentáře k otázce, o styk pouze přes dítě a kolem dítěte. 37 (31,09%) respondentek uvedlo, že ve styku s otcem dítěte nejsou.

10. Jaká je vaše ekonomické situace

	DOBŘÁ	ŠPATNÁ
Počet	45	74
Procenta	37,82 %	62,18%



Hodnocení ekonomické situace potvrdilo mou hypotézu, že matky – samoživitelky ekonomicky strádají a to v 74 (62,18%) případech. 45 (37,82%) žen uvedlo, že jejich ekonomická situace je dobrá.

11. Myslíte si, že Vás odchod partnera poznamenal

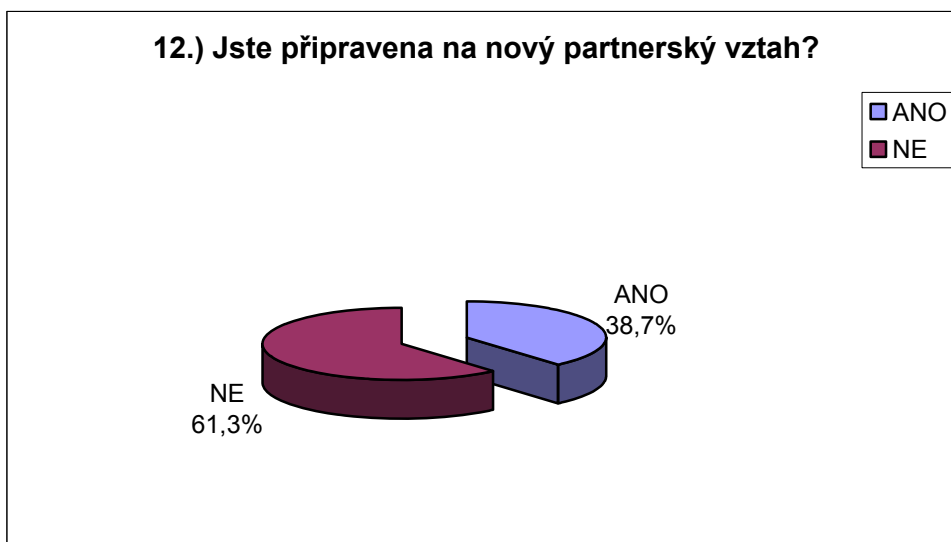
	ANO	NE
Počet	89	30
Procenta	74,79 %	25,21%



Odpovědi na tuto položku v dotazníku potvrdily, mou hypotézu, že ženy po odchodu partnera mají trauma a poté problém navázat nový partnerský vztah. V 89 (74,79%) případech ženy odpověděly, že je odchod partnera poznámenal, ve 30 (25,21%) případech ne.

12. Jste připravena na nový partnerský vztah

	ANO	NE
Počet	46	73
Procenta	38,66%	61,34%



Na tuto otázku odpovědělo 46 (38,66%) žen kladně. To znamená, že tyto ženy jsou připraveny navázat nový vztah. V 73 (61,34%) případech další vztah navázat nejsou schopny. V komentáři k otázce se objevilo od ženy 36-45 let, středoškolačky : Mnohdy může být žena připravena navázat nový vztah, ale není tolik příležitostí k seznámení a vstup nového muže do rodiny není snadný. Po několika pokusech sžívání se s novým partnerem jsem to vzdala a nový partnerský vztah nevyhledávám“.

13. Cítíte se znevýhodněna v zaměstnání jako matka samoživitelka

	ANO	NE
Počet	66	53
Procenta	55,46%	44,54%



55,46% , tj. 66 žen se cítí být znevýhodněno v zaměstnání. 53 respondentek si toto nemyslí. V komentářích k otázkám bylo ženou 25-36 let konstatováno: „I když je zakázáno při výběrovém řízení pokládat otázky na rodinný stav či počet dětí, vždycky se zaměstnavatel jen tak mezi řečí zeptá. Když po pravdě řeknu, že mám 2 děti a jsem rozvedená, tak následuje otázka, kdo se o ně stará, když jsou nemocné. Musím odpovědět, že já a práci samozřejmě nedostanu.“

14. Máte dostatek volného času pro svůj společenský život

	ANO	NE
Počet	35	84
Procenta	29,41%	70,59%



Většina žen 84 (70,59%) odpověděla, že má nedostatek volného času. V komentářích se v 52 případech objevilo, že ženy musí mít 2 a více zaměstnání, aby se užívalo. Proto nejsou schopny lépe zorganizovat volný čas a ten co jim zbývá věnuje svým dětem.

15. Myslíte si, že Vás okolí jako svobodnou matku odsuzuje

	ANO	NE
Počet	81	38
Procenta	68,07%	31,93%



Také na tuto otázku v dotazníku odpověděla většina žen kladně, a to 81 (68,07%) případech. Pouze 38 (31,93%) žen se myslí, že je okolí přijalo i přes to, že jsou svobodnými matkami.

4.5 Vyhodnocení výzkumné části

H 1

Ženy, které se ocitnou samy s dítětem nebo dětmi strádají sociálně, ekonomicky

Tato hypotéza se potvrdila. U otázek, které byly zaměřeny na toto téma se potvrdilo, že 74 (62,18%) respondentek se považuje za ty, které strádají ekonomicky. Co se týče sociálního strádání. Ve většině případů respondentky uvedly, že trpí pocitem osamění, ale zároveň se mají na koho obrátit v případě nouze či potřeby pomoci.

H 2

Ženy, které se rozhodly vychovat své dítě popřípadě děti jako svobodné matky, by se v současné době rozhodly stejně.

U této hypotézy mě zajímalo, zda ženy, které by se v dnešní době mohly znova rozhodnout zda se stát svobodnou matkou nebo se rozvést, by se rozhodly stejně jako v minulosti. Dle mého předpokladu by se velká většina žen rozhodla stejně. Pouze 30 respondentek uvedlo, že by se rozhodlo jinak.

H3

Ženy, které opustil manžel či přítel mají trauma a nejsou schopny navázat nový vztah – špatná sociální situace

Výzkumem potvrdil můj předpoklad, že trauma z rozvodu, odchodu partnera či rozpadu manželství je velmi dlouhodobé a často znemožňuje ženě navázat nový partnerský vztah.

Pouze v 21 ze zkoumaných případech byla zaznamenána přítomnost nového stálého partnera. Ve 73 případech respondentky shodně uvedly, že události kolem

rozchodu nebo ztráty partnera jsou natolik traumatizující, že na nový životní vztah nejsou prozatím připraveny. Je důležité si uvědomit, na jak dlouhé životní období může taková událost poznamenat, že to může ovlivnit i desítky let života, v mnoha případech i celý život.

Situace, kdy se svobodná matka – samoživitelka musí o veškeré své problémy postarat sama, nemá možnost si od těchto problémů odpočinout, se cítí ohrožená a trpí tzv. „syndromem nekrytých zad“.

Závěr

Diplomová práce byla zaměřena na svobodné matky – samoživitelky jako fenomén současné společnosti. Popisuje problematiku těchto žen v kontextu různých historických období, popisuje postavení těchto žen v současné společnosti a ve světě. Zabývá se příčinami výchovy dětí jedním z rodičů a to svobodné matky – samoživitelky, kterých stále přibývá. Cílem teoretické části bylo objasnit pojem svobodná matka, postavení svobodných matek v současné společnosti a se na tento problém dívají v jiných státech. Jedním z dalších cílů bylo odhalit příčiny výchovy dětí jedním z rodičů – z pohledu singles, rozvedeného rodiče či z pohledu feminismu. V závěru teoretické části jsou uvedeny současné právní nároky žen samoživitelek, formy státní sociální pomoci těmto ženám, sociální a ekonomické aspekty tohoto fenoménu.

V kvantitativní části jsem pomocí metody dotazníku zjišťovala u žen samoživitelek, zda strádají ekonomicky či sociálně, zda by se ženy v současné době rozhodly jinak, dále mě zajímalo, zda byl jejich život odchodem partnera poznamenán a zda jsou tyto ženy připraveny na nový partnerský vztah. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 119 respondentek. Závěry tohoto výzkumu dokazují, že ženy ekonomicky i sociálně strádají, mají trauma z rozchodu či rozvodu a z tohoto důvodu nejsou schopny navazování nových partnerských vztahů, ale i přes tyto problémy by se rozhodly stejně a dítě si nechaly. Všeobecně se prokázalo, že mnohem lépe se se svou situací vyrovnávají matky, které mají podporu u své rodiny. Všechny hypotézy byly potvrzeny.

Domnívám se, že cíl mé diplomové práce byl splněn. Její poznatky by mohly být podnětem k dalšímu zkoumání situace samoživitelek. Ukázalo se, že problémy samoživitelek a neúplných rodin jsou velmi vážným sociálním problémem. Pevně doufám, že moje práce přispěje k lepšímu pochopení problematiky žen - samoživitelek a svými poznatky obohatí i vědní obor, který jsem studovala – sociální pedagogiku

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou svobodných matek – samoživitelek . V teoretické části autorka nejprve uvádí řadu historických souvislostí, zabývá se postavením svobodné matky v současné společnosti a svobodnými matkami ve světě. V dalších kapitolách se věnuje fenoménu singles, rozvody a feminismu. Autorka se dále zaměřuje na svobodné matky z pohledu legislativy, ekonomickými problémy a zaměřuje se i na sociální pomoc, kterou těmto ženám poskytuje stát. Empirickou část tvoří kvantitativní výzkumné šetření, jehož základem byla metoda dotazníku. Výsledky byly vyhodnoceny a zpracovány do přehledných tabulek a grafů. Všechny předem stanovené hypotézy byly potvrzeny.

Klíčová slova

Svobodná matka – rodina – otec – děti - otcovská role – rozvod - feminismus - společnost

Annotation

The diploma work deals with the problems of single mothers - „self-breadwinners“. At first, in the theoretical parts of the work, the author brings a range of historic connections, considers the situation of a single mother in present society and single mothers in the world. In the next chapters she follows the phenomena of singles, divorces and feminism. The author also focuses on single mothers from the point of view of legislation, economic problems and social help granted to these women by the state. The empiric part is formed by quantitative experimental inquiry whose base was the method of a questionnaire. The results were analyzed and processed into synoptic tables and charts. All the set hypotheses were confirmed.

Keywords

Single mothers – family – father – children - fatherlike role – divorce – feminism - society

Seznam použité literatury

1. Brtníková, M. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. Praha: Horizont, 1991. ISBN 80- 7012-044-4
2. Čermáková, M. *Rodina a měnící se gender role – sociální analýza české rodiny*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1997. ISBN 80-85950-42-1
3. ČSÚ. *Zaostřeno na ženy, na muže*, Praha: ČSÚ, 2006, převzato z Tabulky č. A 3
4. Eliot, J., Place, M. *Dítě v nesnázích*. Praha: Grada Publishing, 2002, s 101 ISBN 80-247-01820-0
5. Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
6. Giddens, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999. 565 s. ISBN 80-7203-124-4.
7. Havelková B., *Rovnost v odměňování žen a mužů*, Praha, 2007, s. 20 ISBN 80-903786-2-9
8. Kuchařová, V. *Aktuální problémy rodinné politiky s ohledem na specifika různých fází rodinného cyklu 2007* from <http://www.vupsv.cz/>
9. Kozlová, L., & Tomanová, N.(2006). *Dobrovolné mateřství bez partnera*. Retrieved November 4, 2007, from <http://www.genderonline.cz/>
10. Marhounová, J. *Od osamění k nové rodině*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988. 123 s
11. Márová, Z.; Matějček, Z.; Radvanová, S. *Výchova dětí v neúplné rodině*. 1. vyd. Praha: SPN, 1975. 113 s.
12. Matějček, Z.; Dytrych, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.
13. Matějček, Z. *Co děti nejvíce potřebují*. 3. vyd. Praha: Portál, 2003. 112 s. ISBN 80-7178-853-8.
14. Matějček, Z. *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. 331 s.
15. Matoušek, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Slon, 1993. 128 s. ISBN 80-901424-7-8.
16. Matoušek, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 39 ISBN 80-85850-24-9
17. Možný, I. *Moderní rodina (Mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
18. Možný, I. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Slon, 1999. 251 s. ISBN 80-85850-75-3.

19. Možný, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. s. 129. ISBN 80-86429-58-X
20. Nešporová, O. (December, 2005). *Rodina a rodičovství v křesťanství a Islámu*. Retrieved November 23, 2007, from <http://genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2005120101>
21. Popp, Tomáš. *Ženy - postavení ve společnosti, domácí násilí* [online]. E-polis.cz, 13. leden 2004. [cit. 2009-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/sociologie/40-zeny-postaveni-ve-spolecnostidomaci-nasili.html>>. ISSN 1801-1438.
22. Radimská, R., Tomášek, M. (2003). Singles – nový životní styl a jeho genderová specifika v České republice. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum 1-2/2003*. Sociologický ústav AV ČR, Praha. s. 10 - 11
23. Singly, F. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1
24. Smith, H. *Děti a rozvod*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 183 s. ISBN 80-7178-906-2.
25. Schneider, M., Koudelka, F. *Úvod do základů sociologických výzkumů*. Olomouc: UP FF, 1993, str.8
26. Tomášek, M: Sami, ale ne tak úplně. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum 4/2004*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 16 – 19
27. Tomášek, M. Singles v České republice. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum 3-4/2003*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 5 - 7
28. Warshak, R. A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 228. publik. Praha: Portál, 1996. 240 s. ISBN 80-7178-089-8.
29. <http://www.myindia.wz.cz/>
30. <http://www.feminismus.cz/>
31. <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=298&lst=105>
32. Vznik a vývoj partnerských vztahů. (n.d.). Retrieved December 1, 2007, from <http://www.maturita.cz/referaty/referat.asp?id=7305>